HOTĂRÂREA TRIBUNALULUI (Camera a cincea)

1 iulie 2010 *

În cauza T-62/08,

ThyssenKrupp Acciai Speciali Terni SpA, cu sediul în Terni (Italia), reprezentată de T. Salonico, G. Pellegrino, G. Pellegrino și G. Barone, avocați,

reclamantă,

împotriva

Comisiei Europene, reprezentată de domnii C. Giolito și G. Conte, în calitate de agenți,

pârâtă,

având ca obiect o cerere de anulare a Deciziei 2008/408/CE a Comisiei din 20 noiembrie 2007 privind ajutorul de stat C 36/A/06 (ex NN 38/06) pus în aplicare de Italia

* Limba de procedură: italiana.

în favoarea ThyssenKrupp, Cementir și Nuova Terni Industrie Chimiche (JO 2008, L 144, p. 37),

TRIBUNALUL (Camera a cincea),

compus din domnii M. Vilaras (raportor), președinte, M. Prek și V. M. Ciucă, judecători,

grefier: domnul J. Palacio González, administrator principal,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 1 iulie 2009,

pronunță prezenta

Hotărâre

Situația de fapt

1 Republica Italiană a naționalizat sectorul electric prin Legea nr. 1643 din 6 decembrie 1962 de instituire a Ente nazionale per l'energia elettrica (ENEL) și de transfer către aceasta a întreprinderilor din industria electrică (GURI nr. 316 din 12 decembrie

1962, p. 5007, denumită în continuare „Legea nr. 1643/62”). Prin această lege, Republica Italiană a încredințat ENEL monopolul exercitării pe teritoriul național a activităților de producție, de import și de export, de transport, de transformare, de distribuție și de vânzare a energiei electrice, oricare ar fi sursa de producție, totuși cu anumite excepții.

2 Astfel, potrivit articolului 4 alineatul 6 din Legea nr. 1643/62, întreprinderile care produceau energie electrică în principal în scopul consumului propriu (denumite în continuare „autoproducători”) au fost excluse din procesul de naționalizare a sectorului electric.

3 În această perioadă, Terni, societate al cărei acționar majoritar era statul, activa în sectoarele siderurgiei, produselor chimice și cimentului. În plus, aceasta deținea și exploata instalații hidroelectrice a căror producție era utilizată în principal pentru alimentarea lanțurilor sale de producție.

4 Având în vedere importanța sa strategică pentru aprovizionarea energetică a țării, secțiunea hidroelectrică a Terni a fost inclusă în naționalizare, în pofida statutului de autoproducător al acestei întreprinderi.

5 Prin Decretul Președintelui Republicii nr. 1165 din 21 august 1963 privind transferul către ENEL al tuturor bunurilor organizate destinate activităților prevăzute la articolul 1 primul paragraf din Legea nr. 1643/62 și exercitate de „Terni: Società per l'Industria e l'Elettricità” SpA (supliment ordinar la GURI nr. 230 din 31 august 1963, p. 58, denumit în continuare „Decretul nr. 1165/63”), Republica Italiană a despăgubit Terni pentru transferul activelor acesteia, acordându-i un tarif preferențial la energie electrică (denumit în continuare „tariful Terni”), pentru perioada 1963-1992.

6 În 1964, Terni a fost divizată în trei societăți: Terni Acciai Speciali, producător de oțel, Nuova Terni Industrie Chimiche, care activează în sectorul chimic, și Cementir, producător de ciment (denumite în continuare, împreună, „societățile ex-Terni"). Aceste întreprinderi au fost privatizate ulterior și achiziționate de ThyssenKrupp, Norsk Hydro și, respectiv, Caltagirone, operațiuni prin care au fost create ThyssenKrupp Acciai Speciali Terni SpA, Nuova Terni Industrie Chimiche SpA și, respectiv, Cementir SpA, care au continuat să beneficieze de tariful Terni.

7 Prin Legea nr. 9 din 9 ianuarie 1991 privind reglementarea actualizării noului Plan energetic național: aspecte instituționale, centrale hidroelectrice și electrice, hidrocarburi și geotermie, autoproducători și dispoziții fiscale (supliment ordinar la GURI nr. 13 din 16 ianuarie 1991, p. 3, denumită în continuare „Legea nr. 9/1991"), Republica Italiană a prelungit concesiunile hidroelectrice existente până la 31 decembrie 2001, concesiuni în temeiul cărora operează societățile care exploatează resurse hidrice publice pentru producerea de energie electrică.

8 În temeiul articolului 20 alineatul 4 din această lege, Republica Italiană a prelungit de asemenea până la 31 decembrie 2001 aplicarea tarifului Terni. S-a prevăzut de asemenea că pe parcursul următorilor șase ani (2002-2007), cantitatea de energie electrică subvenționată furnizată societăților ex-Terni urma să se reducă progresiv, astfel încât avantajul tarifar să dispară până la sfârșitul anului 2007.

9 Legea nr. 9/91 a fost notificată de autoritățile italiene Comisiei, care, la 6 august 1991, a adoptat o decizie de a nu formula obiecții (decizie privind ajutorul de stat NN 52/91, denumită în continuare „Decizia din 6 august 1991").

10 Prin Decretul legislativ nr. 79 din 16 martie 1999 privind Directiva 96/92/CE privind normele comune pentru piața internă de energie electrică (GURI nr. 75 din 31 martie 1999, p. 8, denumit în continuare „Decretul nr. 79/99"), Republica Italiană a prelungit concesiunile hidroelectrice existente. Articolul 12 alineatele 7 și 8 din decretul menționat prevedeau după cum urmează:

7. „Concesiunile expirate sau care urmează să expire cel târziu la 31 decembrie 2010 se prelungesc până la această dată și titularii concesiunilor vizate, fără a fi necesar un act administrativ, își continuă activitatea, informând administrația concedentă în termen de 90 de zile de la data intrării în vigoare a prezentului decret. […]

8. Pentru concesiunile a căror expirare este stabilită după 31 decembrie 2010 sunt aplicabile condițiile de expirare prevăzute în actul de concesiune."

11 Potrivit articolului 11 alineatul 11 din Decretul-lege nr. 35 din 14 martie 2005 privind prevederi urgente referitoare la Planul de acțiune pentru dezvoltarea economică, socială și teritorială (GURI nr. 62 din 16 martie 2005, p. 4), transformat în Legea nr. 80 din 14 mai 2005 (denumită în continuare „Legea nr. 80/05"), Republica Italiană a prelungit din nou aplicarea tarifului Terni până în 2010, măsura fiind aplicabilă începând cu 1 ianuarie 2005 (denumită în continuare „măsura în litigiu"). Legea nr. 80/05 precizează că societățile ex-Terni continuă să beneficieze până în 2010 de tratamentul de care beneficiau la 31 decembrie 2004 în privința cantităților furnizate (global 926 GWh pentru cele trei societăți) și a prețului (1,32 cent/kWh). La scurt timp, concesiunile hidroelectrice au fost, în mod general, prelungite până în 2020 prin Legea nr. 266 din 23 decembrie 2005.

12 Având cunoștință de această măsură de prelungire din contextul cercetării unei alte cauze, prin scrisoarea din 23 decembrie 2005, Comisia a solicitat autorităților italiene informații, iar acestea le-au comunicat prin scrisoarea din 24 februarie 2006, urmată de alte două scrisori la 2 martie și, respectiv, la 27 aprilie 2006.

13 Prin scrisoarea din 19 iulie 2006, Comisia a informat Republica Italiană că a hotărât inițierea procedurii stabilite la articolul 88 alineatul (2) CE. Această decizie a fost publicată în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* (JO C 214, p. 5), iar Comisia a invitat părțile interesate să prezinte observații cu privire la măsura în litigiu.

14 Republica Italiană a transmis observațiile prin scrisoarea din 25 octombrie 2006 și a furnizat informații suplimentare prin scrisorile din 9 noiembrie și din 7 decembrie 2006.

15 Comisia a primit observațiile părților interesate și le-a înaintat autorităților italiene, cărora li s-a oferit posibilitatea de a reacționa. Observațiile Republicii Italiene au fost primite prin scrisoarea din 22 decembrie 2006.

16 Prin scrisoarea din 20 februarie 2007, Comisia a solicitat informații suplimentare, care au fost comunicate de autoritățile italiene prin scrisorile din 16 aprilie, din 10 mai și din 14 mai 2007.

17 La 20 noiembrie 2007, Comisia a adoptat Decizia privind ajutorul de stat C 36/A/06 (ex NN 38/06) pus în aplicare de Italia în favoarea ThyssenKrupp, Cementir și Nuova Terni Industrie Chimiche (JO 2008, L 144, p. 37, denumită în continuare „decizia atacată").

18 Considerentul (163) al deciziei atacate este redactat astfel:

„Comisia consideră că [Republica Italiană] a pus în aplicare în mod ilegal, încălcând articolul 88 alineatul (3) din Tratatul CE, dispoziția de la articolul 11 alineatul (11) din Decretul-lege nr. [35]/2005, transformat în Legea [nr. 80/05], care prevede modificarea și prelungirea aplicării până în 2010 a tarifului preferențial la energie electrică aplicabil celor trei întreprinderi Terni. Comisia consideră că o asemenea măsură, care constituie pur ajutor operațional, nu este eligibilă pentru nicio derogare în condițiile Tratatului CE și este, prin urmare, incompatibilă cu piața comună. Prin urmare, componentele măsurii care nu au fost încă acordate sau plătite nu trebuie puse în aplicare. Ajutorul plătit deja trebuie recuperat. Sumele la care beneficiarii ar fi avut dreptul în 2005, 2006 și 2007 în temeiul Legii [nr. 9/91] pot fi deduse din suma totală care trebuie recuperată."

19 Dispozitivul deciziei atacate cuprinde următoarele prevederi:

„Articolul 1

(1) Ajutorul de stat pe care [Republica Italiană] l-a pus în aplicare în favoarea ThyssenKrupp, Cementir și Nuova Terni Industrie Chimiche este incompatibil cu piața comună.

(2) Ajutorul de stat pe care [Republica Italiană] l-a garantat, dar încă nu l-a plătit întreprinderilor ThyssenKrupp, Cementir și Nuova Terni Industrie Chimiche, este de asemenea incompatibil cu piața comună și, prin urmare, nu poate fi pus în aplicare.

Articolul 2

(1) [Republica Italiană] recuperează de la beneficiari ajutorul la care se face referire la articolul 1 alineatul (1).

[…]”

Procedura și concluziile părților

20 Prin cererea introductivă depusă la grefa Tribunalului la 6 februarie 2008, reclamanta a introdus prezenta acțiune.

21 Reclamanta solicită Tribunalului:

— declararea deciziei atacate ilegală și anularea ei în întregime;

— obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată;

— dacă este necesar, obligarea Comisiei să prezinte, în conformitate cu articolele 64 și 66 din Regulamentul de procedură al Tribunalului, comunicările trimise și primite de autoritățile italiene în septembrie și, respectiv, în noiembrie 1991, precum și orice altă măsură de organizare a procedurii sau de cercetare considerată oportună

sau, cu titlu subsidiar: anularea deciziei atacate în măsura în care:

— a) declară că Republica Italiană a pus în aplicare ajutorul acordat reclamantei, Cementir și Nuova Terni Industrie Chimiche cu încălcarea articolului 88 alineatul (3) CE;

— b) declară că sumele trebuie recuperate de la reclamantă, de la Cementir și de la Nuova Terni Industrie Chimiche și, în consecință,

— c) obligă Republica Italiană să procedeze fără întârziere la recuperarea acestor sume și dobânzi sau, cu titlu încă mai subsidiar:

anularea deciziei atacate în măsura în care obligă Republica Italiană să procedeze fără întârziere la recuperarea ajutorului și a dobânzilor, în măsura în care această recuperare ar fi contrară principiului general al încrederii legitime.

22 Comisia solicită Tribunalului:

— respingerea acțiunii;

— obligarea reclamantei la plata cheltuielilor de judecată.

În drept

23 Reclamanta invocă patru motive, întemeiate, în ceea ce privește primul, pe încălcarea articolului 87 alineatul (1) CE, în ceea ce privește al doilea, pe încălcarea formelor substanțiale și pe încălcarea articolelor 87 CE și 88 CE din cauza unei erori vădite de apreciere a studiului economic depus de autoritățile italiene, în ceea ce privește al treilea, pe încălcarea articolului 88 alineatul (3) CE și, în ceea ce privește al patrulea, pe încălcarea articolului 14 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 659/1999 al Consiliului din 22 martie 1999 de stabilire a normelor de aplicare a articolului [88 CE] (JO L 83, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 41) și a principiului protecției încrederii legitime.

Cu privire la motivul întemeiat pe încălcarea articolului 87 alineatul (1) CE

Argumentele părților

24 Reclamanta susține că în mod greșit Comisia a calificat drept ajutor de stat măsura în litigiu și a considerat, în consecință, că măsura menționată ar fi trebuit să îi fie notificată.

25 Aceasta arată că măsurile compensatorii acordate de statele membre pentru repararea prejudiciilor produse întreprinderilor ca urmare, printre altele, a unei exproprieri nu sunt considerate ajutoare de stat, ceea ce însăși Comisia ar admite în considerentul (70) al deciziei atacate.

26 În speță, exproprierea excepțională suferită de Terni în 1962 ar fi plasat-o într-o situație evidentă de dezavantaj competitiv în raport cu concurenții săi, ceea ce ar fi condus legiuitorul la crearea pentru Terni, în vederea remedierii acestei grave discriminări, a unui „criteriu" de compensare total diferit de cel acordat, sub forma unei compensări financiare unice, celorlalte întreprinderi expropriate și astfel la „a nu perturba echilibrul intern al acestei întreprinderi", care, potrivit legii, nu ar fi trebuit să facă obiectul naționalizării.

27 Legea nr. 1643/62 ar fi acordat, prin urmare, Terni dreptul de a percepe în timp o compensare economică sub forma unui tarif special pentru furnizarea de energie electrică, plasând-o în situația unui autoproducător virtual, pentru a acoperi pe termen lung eventualele daune suplimentare – care sunt dificil de estimat în momentul

exproprierii – cauzate de evoluția prețurilor energiei electrice și pentru a neutraliza astfel în mod continuu efectele acesteia.

28 În aplicarea acestui criteriu flexibil, constând în menținerea unui paralelism nediscriminatoriu între Terni și ceilalți autoproducători neexpropriați, Decretul nr. 1165/63 ar fi prevăzut că tariful Terni trebuia să aibă aceeași durată ca și cea a concesiunilor de captare hidroelectrică acordate autoproducătorilor neexpropriați, și anume până la 31 decembrie 1992, dată la care efectele discriminatorii ale exproprierii secțiunii hidroelectrice a Terni ar fi încetat probabil. Astfel, Terni ar fi trebuit să piardă, la sfârșitul anului 1992, concesiunile care permiteau exploatarea resurselor hidrice în scopul autoproducerii de electricitate.

29 Despăgubirea astfel definită ar fi, prin urmare, rezultantă a trei factori: cantitatea de energie electrică, prețul său și durata. Numai primul dintre acești factori ar fi fost stabilit în mod definitiv, în funcție de consumul Terni în 1961 și de proiectul de majorare a consumului legat de investiții deja întreprinse, dar care nu erau finalizate încă în 1962. Prețul nu ar fi determinat de cuantumul său, ci mai degrabă de metoda sa de calcul, dat fiind că numai flexibilitatea prețului ar permite respectarea logicii de despăgubire reținute. Durata ar fi fost fixată la 30 de ani, nu pentru că această durată ar permite acoperirea valorii bunurilor expropriate, ci pentru că ar fi, potrivit criteriului comparației cu autoproducătorii neexpropriați, și cea a concesiunilor hidroelectrice, ceea ce recunoaște Comisia în considerentele (18) și (77) ale deciziei atacate.

30 Obiectivul prin care se urmărea restabilirea, în măsura posibilului, a condițiilor economice și a echilibrului de care Terni se bucura înainte de expropriere ar fi fost de asemenea reținut în aplicarea principiilor constituționale italiene, în speță cel al nediscriminării și cel care prevedea o despăgubire „serioasă", „convenabilă și adecvată"

în urma unei exproprieri, precum și a principiului de drept comunitar care protejează libera concurență, prevăzut la articolul 4 primul paragraf CE.

31 Acest mecanism compensator originar ar fi de asemenea conform cu principiile prevăzute la articolul 1 din Protocolul adițional la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 (denumită în continuare „CEDO"), precum și cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Curtea EDO").

32 Comisia ar afirma în mod greșit că orice prelungire în timp a acestei scheme ar implica o modificare a mecanismului de origine, care ar fi de natură să transforme, indiscutabil și fără excepție, natura reparatorie a despăgubirii. Eventuala transformare a naturii despăgubirii prin prelungirea măsurii tarifare ar trebui apreciată în raport cu respectarea obiectivului sus-menționat, astfel cum a fost definit *ex ante*.

33 Reclamanta arată că Legea nr. 529 din 7 august 1982 privind reglementarea raporturilor dintre ENEL, întreprinderile electrice ale societăților locale și întreprinderile autoproducătoare de energie electrică în materia concesiunilor de captări hidroelectrice (GURI nr. 222 din 13 august 1982, p. 5771) și articolul 24 din Legea nr. 9/91 au prelungit până la 31 decembrie 2001, în favoarea concesionarilor existenți, concesiunile de captare hidroelectrică care expirau la sfârșitul anului 1992 și că această reînnoire, total excepțională și cu siguranță imprevizibilă la momentul naționalizării, a determinat reapariția problemei punerii în aplicare a criteriului de despăgubire creat pentru Terni. Conform metodei de despăgubire definite prin Legea nr. 1643/62, precum și prin Decretul nr. 1165/63 și pentru păstrarea paralelismului între Terni și ceilalți autoproducători, legiuitorul ar fi decis prelungirea până la 31 decembrie 2001 a tarifului Terni, adoptând articolul 20 alineatul 4 din Legea nr. 9/91.

34 Reclamanta arată că, contrar afirmațiilor Comisiei, articolul 20 din Legea nr. 9/91, care prevedea prelungirea aplicării tarifului Terni, cuprinde două trimiteri exprese și o trimitere indirectă la autoproducători, care confirmă că prelungirea tarifului menționat era, pentru statul italian, un act obligatoriu pentru punerea în aplicare a „criteriului" compensării stabilit de Legea nr. 1643/62.

35 Aceasta subliniază de asemenea că, prin Decizia din 6 august 1991, Comisia a decis „să nu ridice obiecții" la aplicarea Legii nr. 9/91. În plus, după ce a solicitat Republicii Italiene informații specifice „privind un ajutor prezumat acordat societății Ilva (având-cauză al Terni) printr-o reducere a tarifului energiei electrice" și după ce a primit răspunsuri clarificând veritabila natură compensatorie a tarifului preferențial, aceasta nu ar fi inițiat nicio procedură în acest sens. Rezultă că, potrivit reclamantei, Comisia a admis concluzia potrivit căreia această prelungire constituia o continuare legală a măsurii compensatorii acordate în favoarea Terni prin Legea nr. 1643/62, precum și prin Decretul nr. 1165/63 și că, în acest temei, acest regim tarifar nu era supus reglementării comunitare referitoare la ajutoarele de stat.

36 Reclamanta amintește că au fost din nou prelungite concesiunile hidroelectrice până la 31 decembrie 2010 prin articolul 12 alineatul 7 din Decretul nr. 79/99, deși tariful Terni nu a fost prelungit în același timp, dat fiind că prelungirea prevăzută prin Legea nr. 9/91 instaurase și un regim de ieșire progresivă care trebuia să debuteze la încetarea concesiunilor hidroelectrice (și anume la sfârșitul anului 2001) și să înceteze la sfârșitul anului 2007. În plus, liberalizarea pieței energiei electrice, introdusă și ea prin Decretul nr. 79/99, ar fi trebuit, conform previziunilor, să permită societăților ex-Terni să își procure, pe piața liberalizată, energie electrică la prețuri competitive, asemănătoare costurilor de producție care le-ar fi revenit dacă rămâneau în posesia centralelor expropriate.

37 Cu toate acestea, în 2005, liberalizarea pieței energiei electrice în Italia nu ar fi produs efectele favorabile scontate în privința concurenței și societățile ex-Terni s-ar fi aflat din nou într-o situație discriminatorie în raport cu autoproducătorii neexpropriați, ceea ce ar fi condus legiuitorul la adoptarea măsurii în litigiu. Potrivit reclamantei, este evident că, atunci când Republica Italiană a decis prelungirea din nou, până în 2010, a încetării concesiunilor hidroelectrice, reclamanta și celelalte societăți ex-Terni se bucurau deja de un drept la continuarea tarifului Terni, chiar dacă într-o măsură și pentru o durată care nu erau echivalente cu cele ale concesiunilor menționate. În definitiv, măsura în litigiu păstrase intactă logica originară a despăgubirii constând în tratarea Terni ca autoproducător virtual.

38 Reclamanta subliniază că acest statut de autoproducător virtual a fost menținut în timp în alte scopuri, în special la introducerea în Italia a componentei așa-numite „supratașă termică" în tariful energiei electrice, de care Terni a fost exonerată, la fel ca toți autoproducătorii. În plus, Corte suprema di cassazione (Curtea de Casație italiană), precum și Consiglio di Stato (Consiliul de Stat italian), în hotărâri pronunțate *in tempore non suspecto* și în cauze al căror obiect era diferit de cel al prezentei proceduri, ar fi recunoscut oficial logica specială a paralelismului și a criteriului autoproducătorului virtual, care ar constitui temeiul tarifului Terni. Astfel, aceste două instanțe supreme ar fi confirmat că, chiar și după 1992, tariful energiei electrice pe care Terni trebuia să îl plătească ENEL trebuia să fie compus din aceleași elemente ca și costurile celorlalți autoproducători. Obiecția Comisiei potrivit căreia această interpretare ar fi lipsită de relevanță în măsura în care nu ar privi Decretul nr. 1165/63, ci numai Legea nr. 9/91, ar fi formalistă și contrară adevărului, din moment ce concluziile acestor hotărâri ar avea la bază numai logica specială a despăgubirii acordate Terni în cadrul naționalizării și în special interpretarea articolului 4 din Legea nr. 1643/62 și a articolelor 7 și 8 din Decretul nr. 1165/63.

39 Poziția Comisiei ar demonstra existența unor contradicții atât între însăși decizia atacată, cât și între aceasta și memoriul în apărare.

40 Reclamanta susține că afirmația Comisiei potrivit căreia „orice revizuire *ex post* a mecanismului modifică în mod obligatoriu natura măsurii" este în contradicție flagrantă cu ceea ce însăși Comisia recunoaște, și anume că logica prelungirilor constă în „menținerea unui paralelism de tratament cu producătorii de hidroelectricitate ale căror concesiuni au fost reînnoite" [considerentul (92) al deciziei atacate], că durata inițială fusese stabilită în funcție de data încetării concesiunilor hidroelectrice [considerentul (77) al deciziei atacate] sau că metoda de compensare aleasă de legiuitorul italian din 1962 era justificată în măsura în care permitea „neutralizarea riscului eventual al unei daune mai mari pentru […] Terni, în ipoteza în care prețurile energiei ar crește în timp" [considerentul (73) al deciziei atacate].

41 Această ultimă afirmație ar constitui recunoașterea implicită a faptului că dauna pe care ar suferi-o Terni în urma exproprierii ar fi strâns legată de avantajul de care ceilalți autoproducători ar putea beneficia în privința costurilor de aprovizionare cu energie electrică și ar trebui, prin urmare, să se admită că prelungirea duratei compensării, legată de prelungirea datei de încetare a concesiunilor, nu ar constitui o măsură nouă (nici un nou criteriu), ci exclusiv justa aplicare a măsurii originare.

42 Singurul motiv pentru care, în decizia atacată, Comisia ar contesta natura de despăgubire a prelungirii tarifului Terni ar avea la bază elementul temporal, ceea ce ar traduce o abordare extrem de formală, care nu ar fi coerentă nici cu criteriile de interpretare a ordinii juridice italiene, care recunoaște importanța intenției legiuitorului,

nici cu „aprecierea substanțială” pe care atât Comisia, cât și jurisprudența comunitară o adoptă, în special în aplicarea prevederilor Tratatului CE.

43 Reclamanta pretinde că, din moment ce se recunoaște că despăgubirea nu consta în valorizarea actuală a activelor expropriate, ci trebuia să mențină echilibrul economic și financiar al Terni în raport cu costul energiei electrice, potrivit logicii asimilării cu un autoproducător virtual, nu mai este permis să se pretindă că una dintre variabilele definite pentru atingerea acestui rezultat ar trebui să rămână neschimbată în cazul modificării factorului în funcție de care fusese definită la origine. Potrivit reclamantei, aceasta înseamnă că, la fel cum prețul energiei electrice livrate către Terni (și anume tariful Terni) era destinat să urmeze evoluția tarifelor ENEL, durata dreptului de a beneficia de acest tarif a fost modificată în funcție de schimbarea termenului de încetare a concesiunilor hidroelectrice, stabilit atunci la 31 decembrie 2001. Singura diferență ar fi că, în timp ce variația prețului ar fi fost prevăzută clar și explicit în articolul 8 din Decretul nr. 1165/63, în măsura în care variația prețurilor practicate de ENEL ar fi fost un eveniment normal și previzibil la adoptarea acestei norme, variația duratei nu ar fi fost indicată în mod expres, din moment ce nimeni nu ar fi prevăzut cu 30 de ani înainte că legiuitorul va decide să extindă durata concesiunilor.

44 În final, Comisia ar săvârși o altă eroare de raționament afirmând că, dacă Terni nu fusese mulțumită de măsura compensatorie, ar fi trebuit să o conteste, în temeiul articolului 5 alineatul 5 din Legea nr. 1643/62. Comisia ar omite să ia în considerare că, date fiind natura foarte specială și flexibilitatea metodei reținute pentru acordarea în favoarea Terni a tarifului preferențial, aceasta nu putea avea niciun interes să conteste caracterul adecvat al acestui tarif. Reclamanta adaugă că dispoziția în cauză era, de fapt, aplicabilă numai cazurilor în care exproprierea era despăgubită prin „lichidări”, iar nu de un tarif preferențial precum în cazul Terni.

45 Comisia afirmă că motivul invocat de reclamantă trebuie respins ca fondat pe o premisă eronată și contestă că poziția sa în această cauză exprimă vreo contradicție.

46 Aceasta amintește că decizia atacată arată că tariful Terni a fost acordat în mod precis pe o durată determinată potrivit prevederilor articolului 6 din Decretul nr. 1165/63, și anume până la 31 decembrie 1992. Rezultă în mod clar din aceste prevederi că tariful menționat ar fi fost acordat Terni, cu titlu de despăgubire, pentru o perioadă stabilită definitiv în momentul exproprierii și că acest termen ar fi fost probabil stabilit luând în considerare durata reziduală a concesiunii hidroelectrice a Terni, care constituia un element fundamental pentru determinarea valorii concesiunii expropriate.

47 Comisia susține că nici Legea nr. 1643/62, nici Decretul nr. 1165/63 nu au legat în niciun mod durata tarifului Terni prin nicio trimitere dinamică de durata viitoare a concesiunilor hidroelectrice ale altor autoproducători neexpropriați, prevăzând prelungirea automată a tarifului menționat în cazul reînnoirii sau prelungirii acestora. Chiar dacă este posibil, potrivit Comisiei, ca legiuitorul italian să se fi gândit la expirarea celorlalte concesiuni hidroelectrice atunci când a stabilit durata tarifului Terni, nu se poate nega că textul Legii nr. 1643/62 lasă să se vadă numai decizia legiuitorului de a despăgubi Terni (pentru exproprierea concesiunii hidroelectrice) nu printr-o plată unică, ci prin furnizarea de energie electrică la un preț redus într-o perioadă dată (stabilită ulterior prin Decretul nr. 1165/63).

48 Aceasta susține că, potrivit jurisprudenței italiene, criteriul hermeneutic, potrivit căruia legea trebuie interpretată în conformitate cu sensul propriu al cuvintelor, prevalează asupra oricărui alt criteriu, din moment ce modul de redactare a legii este univoc. Acest principiu ar fi aplicat în mod obișnuit de instanțele comunitare.

49 Interpretarea Decretului nr. 1165/63 susținută de Comisie nu ar fi deloc contrazisă de hotărârile Corte suprema di cassazione și ale Consiglio di Stato menționate de reclamantă. Astfel, aceste hotărâri nu s-ar întemeia pe textul original al decretului menționat, ci pe reglementarea aplicabilă în urma prelungirii tarifului Terni prevăzute prin Legea nr. 9/91. Ar fi evident că aceste hotărâri amintesc prevederile Legii nr. 1643/62 și ale Decretului nr. 1165/63 numai în măsura în care acestea ar fi fost prelungite și ar fi devenit inaplicabile, după încetarea din 31 decembrie 1992, prin Legea nr. 9/91. Comisia pretinde că aceste hotărâri contrazic teza reclamantei.

50 În ceea ce privește Legea nr. 9/91, decizia atacată ar indica numai că, pe baza informațiilor furnizate de autoritățile italiene, Comisia ar fi înțeles că decizia de prelungire a tarifului Terni până în 2001 (cu o eliminare progresivă în cursul anilor 2002-2007) ar fi fost adoptată ținând cont de prelungirea aproape simultană a concesiunilor hidroelectrice. Cu toate acestea, ar rezulta în mod clar din textul legii în cauză că aceasta nu ar fi legat prelungirea tarifului Terni de cea a concesiunilor hidroelectrice ale altor autoproducători și afirmația potrivit căreia prelungirea tarifului Terni ar fi un act „care se impune" ar fi evident lipsită de temei în raport cu conținutul Legii nr. 1643/62 și al Decretului nr. 1165/63.

51 De asemenea, nu ar exista niciun motiv să se considere că prelungirea tarifului menționat acordată în 2005 prin măsura în litigiu ar fi în special legată de prelungirea concesiunilor acordată, cu șase ani înainte, prin Decretul nr. 79/99. Dincolo de faptul că textul măsurii în litigiu nu ar conține nicio indicație în acest sens, ar fi dificil să se înțeleagă din ce motiv, dacă intenția sa reală era să alinieze tariful Terni la noua încetare stabilită pentru concesiunile hidroelectrice, legiuitorul ar fi așteptat șase ani înainte de prelungirea tarifului menționat. Această incoerență ar fi pusă în evidență de faptul că, la câteva luni după prelungirea tarifului Terni, Legea nr. 266/05 ar fi acordat o nouă prelungire a concesiunilor hidroelectrice (până în 2020), fără a o prevedea totuși și pe cea corespunzătoare a tarifului Terni.

52 Dimpotrivă, ar rezulta în mod clar din Legea nr. 80/05 că prelungirea tarifelor favorabile, printre care tariful Terni, ar fi fost acordată global pentru „a permite dezvoltarea și restructurarea producției întreprinderilor vizate", obiectiv confirmat în mod expres de autoritățile italiene în cursul procedurii administrative.

53 Comisia susține că, deși Decretul nr. 1165/63 prevăzuse o prelungire automată a tarifului Terni în cazul prelungirii concesiunilor altor autoproducători, ar fi contrar principiului potrivit căruia despăgubirea plătită pentru exproprierea unui bun trebuie determinată ținând cont de valoarea bunului în momentul exproprierii (valoare care, în cazul exproprierii unei concesiuni, depinde și de durata reziduală a acesteia). Odată determinată ținând cont de valoarea bunului expropriat, despăgubirea menționată nu ar putea fi modificată *ex post* pe baza variațiilor ulterioare (în sensul majorării sau diminuării) ale valorii bunului, ca urmare a unor modificări legislative sau de reglementare.

54 Alegerea modului de despăgubire a Terni nu ar implica un drept nelimitat sau perpetuu la menținerea acestui tarif preferențial, iar Comisia declară că nu reușește să înțeleagă în ce măsură interpretarea propusă de reclamantă ar fi conformă cu jurisprudența Curții EDO.

Aprecierea Tribunalului

55 Potrivit unei jurisprudențe constante, calificarea drept „ajutor" în sensul articolului 87 alineatul (1) CE impune îndeplinirea tuturor condițiilor menționate în această dispoziție (Hotărârea Curții din 21 martie 1990, Belgia/Comisia, cunoscută sub numele „Tubemeuse", C-142/87, Rec., p. I-959, punctul 25, și Hotărârea Curții din 1 iulie

2008, Chronopost și La Poste/Ufex și alții, C-341/06 P și C-342/06 P, Rep., p. I-4777, punctul 121).

56 În primul rând, trebuie să fie vorba despre o intervenție a statului sau prin intermediul resurselor de stat. În al doilea rând, această intervenție trebuie să fie susceptibilă să afecteze schimburile comerciale dintre statele membre. În al treilea rând, aceasta trebuie să acorde un avantaj beneficiarului. În al patrulea rând, aceasta denaturează sau amenință să denatureze concurența (Hotărârea Curții din 30 martie 2006, Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti, C-451/03, Rec., p. I-2941, punctul 56, și Hotărârea Chronopost și La Poste/Ufex și alții, punctul 55 de mai sus, punctul 122).

57 Trebuie amintit că reprezintă avantaje în sensul articolului 87 alineatul (1) CE intervențiile care, sub diverse forme, diminuează sarcinile care în mod normal grevează asupra bugetului unei întreprinderi și care, astfel, se înrudesc cu o subvenție (Hotărârea Curții din 23 februarie 1961, De Gezamenlijke Steenkolenmijnen in Limburg/Înalta Autoritate, 30/59, Rec., p. 1, 39, Hotărârea Curții din 29 iunie 1999, DM Transport, C-256/97, Rec., p. I-3913, punctul 19, și Hotărârea Curții din 14 septembrie 2004, Spania/Comisia, C-276/02, Rec., p. I-8091, punctul 24), cum ar fi, printre altele, furnizarea de bunuri sau de servicii în condiții preferențiale (a se vedea Hotărârea Tribunalului din 16 septembrie 2004, Valmont/Comisia, T-274/01, Rec., p. II-3145, punctul 44 și jurisprudența citată).

58 În speță, reclamanta susține că măsura în litigiu nu putea fi calificată drept ajutor de stat în măsura în care condiția acordării unui avantaj beneficiarilor nu este îndeplinită, măsura menționată având pur și simplu un caracter de despăgubire.

59 Nu se contestă că anumite forme de despăgubire acordate întreprinderilor nu constituie un ajutor.

60 Astfel, în Hotărârea din 27 septembrie 1988, Asteris și alții (106/87-120/87, Rec., p. 5515, punctele 23 și 24), Curtea a precizat că ajutoarele publice, care constituie măsuri ale autorității publice care favorizează anumite întreprinderi sau anumite produse, au o natură juridică fundamental diferită de daunele interese pe care autoritățile naționale ar fi, eventual, obligate să le plătească unor particulari pentru repararea prejudiciului pe care acestea li l-ar fi produs și că daunele interese menționate nu constituie, prin urmare, ajutoare în sensul articolelor 87 CE și 88 CE.

61 De asemenea, Curtea a statuat că subvențiile publice care sunt acordate unor întreprinderi însărcinate explicit cu atribuții de serviciu public pentru compensarea costurilor ocazionate de executarea acestor obligații și care răspund anumitor condiții nu intră sub incidența articolului 87 alineatul (1) CE (Hotărârea Curții din 24 iulie 2003, Altmark Trans și Regierungspräsidium Magdeburg, C-280/00, Rec., p. I-7747, punctul 94).

62 În speță, Comisia arată că o despăgubire acordată de stat pentru compensarea exproprierii de active nu constituie în general un ajutor de stat [considerentul (70) al deciziei atacate].

63 Măsura în litigiu este reprezentată de prelungirea unei prime măsuri care acorda în favoarea Terni un tarif preferențial aplicabil pentru furnizarea de energie electrică, în temeiul unei despăgubiri care a urmat naționalizării secțiunii sale hidroelectrice în 1962.

64 Articolul 6 din Decretul nr. 1165/63, care definește această despăgubire, este redactat astfel:

„ENEL este obligată să furnizeze Terni […] 1 025 000 000 kWh (un miliard douăzeci și cinci de milioane) în fiecare an, cu o putere de 170 000 kW (o sută șaptezeci de mii), cantitate de energie electrică utilizată în 1961 de Terni […] pentru activitățile care nu sunt cuprinse printre cele vizate la articolul 1 din Legea nr. 1643[/62], și 595 000 000 kWh (cinci sute nouăzeci și cinci de milioane) pe an, în schimbul unei puteri suplimentare de 100 000 kW (o sută de mii), pentru activitățile în curs de realizare la data intrării în vigoare a Legii nr. 1643[/62].

Furnizările menționate vor trebui să aibă loc până la 31 decembrie 1992, în punctele de livrare situate pe lângă instalațiile Terni determinate de comun acord între părți."

65 Această cantitate fixă de energie electrică trebuia furnizată la un tarif preferențial definit la articolul 7 din Decretul nr. 1165/63, după cum urmează:

„Pentru furnizarea a 1 025 000 000 kWh […] pe an, prețul de furnizare pe kWh va fi determinat în funcție de prețurile de cesiune internă practicate în medie în perioada 1959-1961 de sectorul producției electrice al Terni […] în favoarea instalațiilor societății care operează în alte sectoare.

Pentru cantitățile de energie care vor fi consumate de Terni […] ce depășesc 1 025 000 000 kWh […] pe an până la 595 000 000 kWh […] pe an, prețul menționat la paragraful precedent va fi majorat cu 0,45 lire [italiene] pe kWh."

66 Măsura al cărei destinatar a fost Terni apare, prin urmare, ca rezultantă a trei factori: cantitatea de energie electrică, prețul său și durata regimului preferențial.

67 Comisia apreciază că măsura inițială constituia o despăgubire, că era adaptată și că tariful Terni nu a conferit niciun avantaj beneficiarilor în toată perioada prevăzută de măsura respectivă, și anume până în 1992. Referindu-se la o simplă interpretare literală a articolului 6 din Decretul nr. 1165/63 și la stabilirea clară a unei durate de 30 de ani a aplicării tarifului menționat, Comisia susține că prelungirea aplicării acestuia nu poate fi considerată ca făcând parte integrantă din despăgubire și concluzionează că tariful acordat societăților ex-Terni începând cu 1 ianuarie 2005, potrivit articolului 11 alineatul 11 din Legea nr. 80/05, constituie un ajutor de stat în sensul articolului 87 alineatul (1) CE [considerentele (78), (79), (94) și (117) ale deciziei atacate].

68 Reclamanta contestă această concluzie întemeindu-se pe o interpretare dinamică a prevederilor naționale privind despăgubirea. Ea susține că acestea instituie un mecanism compensatoriu special, deoarece este flexibil, cantitatea de energie electrică fiind singurul dintre cei trei factori care determină despăgubirea, în plus față de preț și de durată, care a fost stabilită o singură dată.

69 Acest mecanism ar avea obiectivul de a asigura echilibrul economic de care se bucura Terni înainte de naționalizarea din 1962, măsură excepțională și discriminatorie în raport cu ceilalți autoproducători de energie electrică, fie că erau sau nu erau concurenți ai Terni. În aceste împrejurări, intenția legiuitorului ar fi fost să despăgubească Terni prin intermediul unui mecanism întemeiat pe asimilarea acestei societăți cu un autoproducător virtual și care trebuia să asigure în mod continuu un paralelism în tratamentul Terni în raport cu autoproducătorii neexpropriați.

70 Conform logicii originare a despăgubirii, autoritățile italiene ar fi prelungit, așadar, tariful Terni în funcție de reînnoirile concesiunilor hidroelectrice ale autoproducătorilor, această prelungire constituind un act obligatoriu pentru punerea în aplicare a măsurii de despăgubire și neputând fi separat de aceasta.

71 Această argumentație nu poate fi reținută.

72 În primul rând, este important să se sublinieze că prezentul litigiu se înscrie în contextul naționalizării sectorului energiei electrice în Italia, întemeiată pe articolul 43 din Constituția italiană, al cărei instrument juridic de punere în aplicare este constituit de Legea nr. 1643/62, completată prin Decretul nr. 1165/63.

73 Prin urmare, la aceste din urmă texte trebuie să se facă referire pentru a înțelege naționalizarea în cauză în toate dimensiunile ei, inclusiv despăgubirea necesară din punct de vedere juridic în această situație de transfer de proprietate decisă în mod unilateral de un stat.

74 Or, rezultă din modul de redactare a articolului 6 din Decretul nr. 1165/63, care este lipsit de orice ambiguitate, că tariful Terni a fost acordat cu titlu de despăgubire pentru o perioadă bine determinată, fără posibilitatea de prelungire. Astfel, articolul menționat prevede că furnizarea de energie electrică pentru Terni „va avea loc până la 31 decembrie 1992", menționarea unei date precise excluzând *a priori* orice dificultate în interpretarea domeniului de aplicare temporală a dispoziției.

75 În plus, reclamanta nu menționează nicio dispoziție din Legea nr. 1643/62 sau din Decretul nr. 1165/63 care să prevadă o revizuire a duratei de aplicare a tarifului Terni, cu o posibilă extindere a acestei durate dincolo de data de încheiere prevăzută. În schimb, trebuie să se observe că posibilitatea de revizuire a prețului de furnizare a energiei electrice către Terni a fost prevăzută explicit de legiuitorul național la articolul 8 din Decretul nr. 1165/63.

76 Subliniind că data de încetare a concesiunilor hidroelectrice ale autoproducătorilor fusese luată în considerare de legiuitorul național la momentul naționalizării pentru a reține data de 31 decembrie 1992 în Decretul nr. 1165/63, reclamanta susține că absența unei dispoziții exprese privind posibilitatea de revizuire a duratei de aplicare a tarifului Terni în funcție de cea a concesiunilor se explică prin faptul că reînnoirea acestora constituia, pentru același legiuitor și în aceeași perioadă, un eveniment „cu siguranță imprevizibil".

77 Trebuie să se arate că stabilirea inițială a unei durate de validitate pentru concesiuni cuprindea deja, în ea însăși, problema viitorului acestor concesiuni în momentul încetării și menținerea lor, în urma unei prelungiri legislative sau a unei proceduri de asigurare a condițiilor concurențiale, constituia o ipoteză care putea fi avută în vedere, și nu un eveniment „cu siguranță imprevizibil". Rezultă, prin urmare, din dosar că absența unei dispoziții exprese în legislația națională care să prevadă o posibilitate de revizuire a duratei aplicării tarifului Terni apare ca simpla rezultantă a opțiunii legiuitorului de a despăgubi Terni prin beneficiul unui tarif preferențial pentru furnizarea de energie electrică pentru o perioadă bine determinată, stabilită în mod definitiv la momentul naționalizării.

78 Presupunând chiar că ar trebui să se ia în considerare, conform indicațiilor reclamantei, contextul și intențiile legiuitorului național pentru interpretarea normelor naționale în cauză, în pofida modului lor de redactare univoc, analiza expusă mai sus nu poate fi repusă în discuție.

79 În primul rând, reclamanta menționează lucrări parlamentare pregătitoare și în special lucrările din ședința Camerei Deputaților din după-amiaza zilei de 18 septembrie 1962 și cele din ședința Senatului Republicii din după-amiaza zilei de 15 noiembrie 1962.

80 În cadrul primei referințe, ea menționează extrasul următor:

„[C]e putem face, așadar, [pentru a despăgubi Terni]? […] Comisia reținuse inițial un criteriu foarte precis: furnizarea către siturile exploatate în acest moment de Terni a cantităților de energie electrică consumate în 1961, la prețul acestui an. Putem, dimpotrivă, să oferim un criteriu."

81 În ceea ce privește ședința Senatului, reclamanta arată că s-a precizat expres că forma de despăgubire specială acordată Terni era „destinată în mod natural să nu perturbe echilibrul intern al acestei întreprinderi".

82 Aceste două referințe arată cel mult preocuparea parlamentarilor, pe de o parte, de a menține echilibrul financiar al Terni, care ar fi trebuit în principiu să nu intre în domeniul de aplicare al Legii nr. 1643/62, și, pe de altă parte, de a reține un criteriu sau un mecanism de despăgubire, ceea ce s-a tradus efectiv în legislație prin alegerea unui mod de despăgubire specific, astfel cum atestă conținutul articolului 6 din Decretul nr. 1165/63.

83 Nu se contestă că în speță despăgubirea nu este constituită de plata unei sume forfetare determinate de valoarea de piață a activelor expropriate, ci de un mecanism care prevede furnizarea unei anumite cantități de energie electrică la prețul pe care Terni l-ar fi plătit dacă și-ar fi păstrat instalațiile de producție și pe durata unei perioade

proporționale cu durata reziduală a concesiunii expropriate, ceea ce traduce preocuparea legiuitorului de a nu perturba echilibrul intern al Terni.

84 Este adevărat că durata de aplicare a tarifului Terni depășește ușor durata reziduală a concesiunii Terni și că Comisia arată că se poate considera că autoritățile italiene au decis să facă să coincidă data de expirare a tarifului menționat cu data de încetare generală a concesiunilor hidroelectrice italiene [considerentul (77) al deciziei atacate].

85 Nu este mai puțin adevărat că legiuitorul național a reținut o dată precisă pentru expirarea tarifului Terni, fără o altă indicație temporală în Decretul nr. 1165/63, și că reclamanta nu demonstrează că lucrările parlamentare dovedesc o voință a legiuitorului menționat de a alinia durata aplicării tarifului Terni cu cea a concesiunilor hidroelectrice ale autoproducătorilor, în sensul că reînnoirea acestora din urmă trebuia să determine automat prelungirea tarifului menționat.

86 În al doilea rând, reclamanta susține interpretarea neechivocă a intenției legiuitorului național dată de cele mai înalte instanțe italiene și citează în această privință hotărârea nr. 17686 a Corte suprema di cassazione din 21 noiembrie 2003 și hotărârea nr. 606 a Consiglio di Stato din 21 februarie 2005, care ar fi confirmat necesitatea, chiar după 1992, de a asigura un tratament comparabil pentru Terni și pentru autoproducătorii neexpropriați.

87 Cu toate acestea, trimiterea la aceste două hotărâri apare drept lipsită de relevanță, în măsura în care au fost pronunțate ulterior Legii nr. 9/91, care a prelungit și a făcut aplicabile, după termenul de 31 decembrie 1992, dispozițiile care prevedeau cu titlu de despăgubire acordarea către Terni a unui tarif preferențial.

88 În plus, astfel cum indică reclamanta, aceste hotărâri au fost pronunțate „în cauze al căror obiect era complet altul decât cel al prezentei cauze". Instanțele naționale nu erau sesizate cu problema dacă, prelungind tariful Terni după 31 decembrie 1992, autoritățile italiene încălcaseră obligația care revine statelor membre potrivit articolului 88 alineatul (3) CE de a nu pune în aplicare un ajutor nou fără a informa în prealabil Comisia în acest sens.

89 Problema care se punea în fața acestor instanțe era dacă, după modificarea structurii tarifare naționale pentru energie electrică, Terni trebuia să suporte costuri adiționale pentru furnizarea de energie electrică. Instanțele au răspuns negativ, în contextul legal amintit la punctul 87 de mai sus, întemeindu-se pe rațiunea existenței regimului special de determinare a prețului pentru furnizarea către Terni de energie electrică, reținut pentru despăgubirea acesteia în urma naționalizării.

90 S-a statuat că tariful Terni avea ca scop menținerea în favoarea acestei societăți a posibilității de a-și procura energie electrică „la costuri global analoge celor pe care chiar Terni le-ar fi suportat dacă ar fi putut continua să folosească energie autoprodusă" și că această societate nu putea, așadar, să solicite „costurile adiționale [pentru furnizarea de energie electrică] de care ar fi fost scutită dacă ar fi putut continua să producă energie electrică pentru consumul propriu și, prin urmare, să consume energie astfel autoprodusă".

91 Această motivare contrazice teza reclamantei. Contrar afirmațiilor acesteia, instanțele naționale nu au considerat că tariful energiei electrice pe care Terni trebuia să îl plătească ENEL trebuia să rămână analog „celui al celorlalți autoproducători", ci că trebuia să corespundă costurilor pe care „însăși Terni" le-ar fi suportat dacă ar fi putut continua să folosească energia autoprodusă, ceea ce nu era posibil decât pe baza concesiunii sale hidroelectrice și pe durata acesteia.

92 Conform logicii despăgubirii astfel definite de instanțele naționale în privința elementului referitor la prețul energiei electrice, durata tarifului Terni nu putea, astfel cum în mod întemeiat susține Comisia, să facă abstracție de durata reziduală a concesiunii expropriate și să fie indexată pe baza evoluției viitoare a concesiunilor hidroelectrice ale autoproducătorilor.

93 În al doilea rând, trebuie să se arate că legislația referitoare la prelungirile concesiunilor hidroelectrice ulterioară Legii nr. 1643/62 și Decretului nr. 1165/63 contrazice interpretarea acestor texte susținută de reclamantă, potrivit căreia acestea din urmă ar lega durata tarifului Terni, printr-un tip de trimitere dinamică și implicită, de cea a concesiunilor hidroelectrice ale autoproducătorilor, prelungirea acestora antrenând automat prelungirea aplicării tarifului menționat.

94 Această interpretare se lovește deja de faptul că prelungirile aplicării tarifului Terni, departe de a fi automate, au necesitat intervenții legislative pentru modificarea despăgubirii stabilite inițial prin Decretul nr. 1165/63.

95 Prima prelungire a aplicării tarifului Terni rezultă din articolul 20 alineatul 4 din Legea nr. 9/91, care a prelungit și concesiunile hidroelectrice existente atunci până în 2001. Această lege nu poate fi rezumată, astfel cum procedează reclamanta, numai la prelungirea concomitentă a duratei tarifului Terni și a celei a concesiunilor hidroelectrice ale autoproducătorilor până în 2001, în măsura în care ea are un dublu obiect, și anume prelungirea aplicării tarifului Terni, dar și dispariția acestuia la termenul din 2007 [a se vedea considerentul (19) al deciziei atacate], la o dată ulterioară și, prin urmare, independentă de cea a expirării concesiunilor hidroelectrice existente atunci. Aceste două elemente sunt indisociabile și demonstrează în realitate autonomia problemei duratei tarifului menționat în raport cu situația autoproducătorilor.

96 Disocierea tratamentului societăților ex-Terni de cel al autoproducătorilor este confirmată de faptul că autoritățile italiene au intervenit în 1999 numai pentru reînnoirea până în 2010 a concesiunilor hidroelectrice existente atunci.

97 A doua prelungire a aplicării tarifului Terni rezultă din articolul 11 alineatul 11 din Legea nr. 80/05, care prevede:

„Pentru a permite dezvoltarea și restructurarea producției întreprinderilor vizate, aplicarea de condiții tarifare favorabile pentru tipurile de furnizare de energie electrică prevăzute la articolul 1 alineatul 1 [litera] c) din Decretul-lege nr. 25 din 18 februarie 2003, transformat, cu modificări, în Legea […] nr. 83 din 17 aprilie 2003, se prelungește pentru întreg anul 2010 în condițiile tarifare aplicabile la 31 decembrie 2004."

98 Dispoziția menționată nu face nicio trimitere la concesiunile hidroelectrice și nu cuprinde nicio indicație care să permită să se creadă că intenția legiuitorului era să alinieze durata tarifului Terni la cea a concesiunilor menționate.

99 Dimpotrivă, din aceeași dispoziție rezultă că tariful Terni nu este decât una dintre condițiile tarifare favorabile a căror prelungire are ca obiect să „permită dezvoltarea și restructurarea producției întreprinderilor vizate". În considerentul (67) al deciziei atacate, care se înscrie în sinteza observațiilor formulate de autoritățile italiene în cursul procedurii oficiale de investigare, se precizează că autoritățile menționate insistă asupra faptului următor:

„[P]relungirea contestată a tarifului, stabilită la articolul 11 alineatul 11 din Legea nr. 80/2005, are legătură cu un program de investiții extins derulat de ThyssenKrupp

în zona industrială Terni-Narni. În cadrul acestui plan de acțiune se va dezvolta o nouă capacitate generatoare în zona respectivă. Tariful are, prin urmare, rolul unei soluții temporare până când se creează o capacitate generatoare, iar renunțarea la acesta ar periclita investițiile derulate în prezent."

100 Astfel cum s-a menționat în considerentul (61) al deciziei atacate, referitor la „motivele politice ale celei de a doua prelungiri", autoritățile italiene au indicat după cum urmează:

„[T]ariful este necesar pentru stabilirea unui câmp de joc echitabil între aceste întreprinderi energo-intensive active în Italia și concurenții acestora din [Uniunea Europeană], care beneficiază de asemenea de prețuri reduse la energie (tarifare sau contractuale), până la finalizarea proiectelor de infrastructură aflate în derulare cu privire la generarea și transportul de energie electrică. Dacă s-ar renunța la tarif, întreprinderile respective și-ar transfera operațiunile în exteriorul [Uniunii]. Acest lucru ar conduce în mod inevitabil la o criză industrială și la o pierdere serioasă de locuri de muncă în regiunile afectate. Prin urmare, în opinia [Republicii Italiene], prelungirea tarifului ar trebui văzută ca o soluție de tranziție."

101 Prin urmare, nu este vorba despre o măsură care constituie continuarea legală a despăgubirii de care a beneficiat Terni în urma naționalizării secțiunii sale hidroenergetice în 1962.

102 În plus, trebuie să se arate că această prelungire a tarifului Terni intervine la aproape șase ani de la reînnoirea concesiunilor hidroelectrice prin intermediul Decretului nr. 79/99, un astfel de interval de timp contrazicând pretinsa legătură dintre măsura în litigiu și prelungirea concesiunilor menționate.

103 Reclamanta susține că, dacă tariful Terni nu a fost prelungit în același moment, în 1999, este pentru că Legea nr. 9/91 instaurase un regim de „ieșire lină", aplicarea tarifului menționat trebuind să înceteze în 2007. Este suficient să se constate că, departe de a susține teza reclamantei, acest argument nu face decât să confirme disocierea dintre tratamentul tarifului Terni și cel al autoproducătorilor deținători de concesiuni hidroelectrice.

104 Această constatare a unei legături obiective între dispariția programată și progresivă a tarifului Terni și absența prelungirii acestuia în 1999 nu poate fi repusă în discuție prin simpla ipoteză formulată de reclamantă potrivit căreia tariful în cauză nu a fost extins în 1999 în așteptarea unei reduceri a prețului energiei electrice ca urmare a liberalizării pieței, ipoteză care nu este în continuare în niciun mod susținută de reclamantă.

105 În realitate, se pare că autoritățile italiene au adoptat în 1991 decizia de a pune capăt în mod progresiv aplicării tarifului Terni și că acestea și-au schimbat opinia în 2005, măsura în litigiu însoțind investițiile realizate în special de reclamantă.

106 În sfârșit, trebuie să se arate că, la câteva luni de la prelungirea aplicării tarifului Terni, Legea nr. 266/05 a acordat o nouă prelungire a concesiunilor hidroelectrice (până în 2020), fără a o prevedea totuși pe cea corespunzătoare a tarifului Terni.

107 În al treilea rând, trebuie subliniat că argumentația reclamantei întemeiată pe Decizia din 6 august 1991 și, mai general, pe pretinsele contradicții ale Comisiei pare lipsită de relevanță.

108 Reclamanta susține mai întâi că rezultă din Decizia din 6 august 1991 de „a nu ridica obiecții" la aplicarea Legii nr. 9/91 și dintr-un schimb de corespondență între Comisie și autoritățile italiene că această instituție a admis concluzia potrivit căreia prelungirea tarifului Terni în 1991 constituia o continuare legală a măsurii compensatorii acordate Terni prin Legea nr. 1643/62 și prin Decretul nr. 1165/63 și că, în acest temei, acest regim tarifar nu era supus reglementării comunitare referitoare la ajutoarele de stat.

109 Nu se contestă că, în urma notificării de către autoritățile italiene a Legii nr. 9/91, al cărei articol 20 alineatul 4 prelungise pentru prima oară tariful Terni, Comisia a adoptat Decizia din 6 august 1991, potrivit căreia a decis să nu ridice obiecții.

110 În decizia atacată, Comisia precizează, fără a fi contrazisă de reclamantă, că Legea nr. 9/91 i-a fost notificată odată cu Legea nr. 10/91, referitoare de asemenea la problema energetică, și că documentele pe baza cărora Comisia a adoptat decizia nu conțineau decât o scurtă descriere și analiză a articolelor cu relevanță pentru ajutoarele de stat. Articolul 20 alineatul (4) din Legea nr. 9/1991, care prelungea tariful Terni, nu era evocat [a se vedea considerentele (20) și (134) ale deciziei atacate].

111 Comisia adaugă că, având în vedere cantitatea mică de documentație disponibilă, este imposibil din păcate să se refacă raționamentul de atunci și în special să se stabilească dacă tariful Terni a fost examinat și dacă intenția era să fie autorizat, dar, oricare ar fi situația, notificarea prezentată de Republica Italiană și decizia de autorizare se refereau ambele la lege în integralitatea sa [considerentele (135) și (136) ale deciziei atacate].

112 Contrar afirmațiilor reclamantei, Comisia ar fi declarat „ajutoarele prevăzute de aceste două legi ca fiind compatibile în raport cu normele din materia ajutoarelor de stat" [considerentul (20) al deciziei atacate].

113 Această concluzie este susținută de modul de redactare a Deciziei din 6 august 1991, în care Comisia arată că, „dat fiind că economiile de energie constituie un obiectiv al politicii energetice comunitare și după examinarea implicațiilor financiare prevăzute de legile [în cauză], în lumina angajamentelor autorităților italiene în raport cu anumite dispoziții, [aceasta] a decis să nu ridice nicio obiecție privind aplicarea lor". Evocarea unei finalități referitoare la mediu și a angajamentelor autorităților naționale, explicitată în paragrafele următoare din aceeași decizie, în special cu trimiterea la plafonul maxim prevăzut pentru ajutoare regionale, confirmă că măsurile cuprinse în Legile nr. 9/91 și nr. 10/91, după ce inițial au fost considerate ajutoare, au fost autorizate, fiind compatibile cu piața comună, deși Decizia din 6 august 1991 nu precizează expres derogarea care a fost aplicată.

114 În plus, trebuie amintit că decizia de a nu ridica obiecții corespunde, potrivit definiției de la articolul 4 alineatul (3) din Regulamentul nr. 659/1999, care codifică și consolidează practica în materia investigării ajutoarelor de stat în conformitate cu jurisprudența comunitară (Hotărârea Curții din 17 iulie 2008, Athinaïki Techniki/Comisia, C-521/06 P, Rep., p. I-5829, punctul 5), situației în care Comisia constată, după o examinare preliminară, că măsura notificată, în măsura în care intră în domeniul de aplicare al articolului 87 alineatul (1) CE, nu dă naștere unor îndoieli privind compatibilitatea sa cu piața comună și decide, în consecință, că această măsură este compatibilă cu piața menționată.

115 Pe de altă parte, reclamanta pretinde, întemeindu-se pe o scrisoare din 19 septembrie 1991 a Ministerului Industriei, Comerțului și Artizanatului din Italia, adresată Ministerului Participațiilor de Stat din Italia, că Comisia s-ar fi adresat autorităților

italiene pentru a solicita informații privind un ajutor prezumat acordat „societății Ilva", fostă Terni, și că, după primirea răspunsului autorităților menționate, potrivit căruia prelungirea aplicării tarifului Terni prin Legea nr. 9/91 nu constituia un ajutor, ci o formă de prelungire a despăgubirii prevăzute de Legea nr. 1643/62, Comisia nu ar fi contestat această interpretare.

116 Dincolo de contestațiile emise de Comisie referitor la transmiterea acestui răspuns de către autoritățile italiene, nu se poate deduce numai din tăcerea Comisiei, în raport cu prevederile Regulamentului nr. 659/1999, vreo luare de poziție a instituției cu privire la măsura prevăzută de Legea nr. 9/91, deja cuprinsă în fond în Decizia din 6 august 1991.

117 În orice caz, este important să se sublinieze că prelungirea aplicării tarifului Terni prin Legea nr. 9/91 nu constituie măsura în litigiu care a condus la adoptarea deciziei atacate, obiect al prezentei acțiuni, și că argumentația reclamantei întemeiată pe Decizia din 6 august 1991 și pe un pretins schimb de corespondență între Comisie și autoritățile italiene intră în sfera discuției despre pretinsa încălcare de către această instituție a principiului protecției încrederii legitime, obiect al ultimului motiv de anulare invocat de reclamantă.

118 Reclamanta susține, în al doilea rând, că decizia atacată este contradictorie, Comisia calificând în cuprinsul ei măsura în litigiu drept ajutor de stat, admițând că logica prelungirilor constă în „păstrarea paralelismului de tratament pentru acei producători de hidroenergie care și-au văzut reînnoite concesionările" [considerentul (92) al deciziei atacate], că durata inițială fusese stabilită în funcție de data expirării concesiunilor hidroelectrice [considerentul (77) al deciziei atacate] sau că metoda de compensare aleasă de legiuitorul italian în 1962 era justificată în măsura în care permitea „neutralizarea riscului unor daune suplimentare care s-ar fi produs la Terni […] în cazul unei creșteri a prețurilor la energie" [considerentul (73) al deciziei atacate], această ultimă

afirmație constituind recunoașterea implicită a faptului că daunele suferite de Terni ca urmare a expropierii sunt strâns legate de avantajul de care ar putea beneficia ceilalți autoproducători.

119 Această argumentație provine dintr-o interpretare parțială și subiectivă a deciziei atacate și în special a considerentului (92) al acesteia, care rezumă analiza Comisiei și care are următorul cuprins:

„În ceea ce privește prelungirile în timp ale tarifului Terni, Comisia apreciază că explicația rațională pentru acestea a fost păstrarea paralelismului de tratament pentru [Terni și] acei producători de hidroenergie care și-au văzut reînnoite concesionările. Cu toate acestea, un asemenea paralelism, care se află la baza mecanismului de despăgubire, a fost prevăzut în planificarea expropierii doar pentru o perioadă de [30] de ani, nu nelimitată. Prin urmare, din motivele explicate deja la punctele 73-78 de mai sus, aceste prelungiri nu au avut un caracter de despăgubire."

120 Comisia adaugă cele ce urmează în considerentul (93) al deciziei atacate:

„Această concluzie este și mai evidentă pentru [cea de a doua] prelungire a tarifului. Această prelungire a întrerupt un mecanism de reducere treptată care viza facilitarea tranziției întreprinderilor către tariful total și care semnala convingerea autorităților italiene că întreprinderile au fost pe deplin despăgubite. [Republica Italiană] însăși a explicat pe larg motivele care au condus la această [a doua] prelungire și care au legătură doar cu politica industrială (a se vedea observațiile [Republicii Italiene] de la considerentul 60 de mai sus)."

121 Prin urmare, nu există nicio ambiguitate și nicio contradicție în raționamentul Comisiei, care consideră că logica ce a prevalat în alegerea modului de despăgubire a Terni nu poate justifica o prelungire a aplicării tarifului Terni dincolo de durata de 30 de ani stabilită foarte precis de legiuitorul național.

122 În ultimul rând, trebuie să se arate că raționamentul reclamantei ar conduce la punerea în aplicare a unei despăgubiri pentru o perioadă nedeterminată și, așadar, nelimitate în privința cuantumului, situație al cărei caracter permis nu este demonstrat de reclamantă, nici din punctul de vedere al ordinii juridice naționale, nici al jurisprudenței Curții EDO.

123 Trebuie să se amintească faptul că decizia autorităților italiene de naționalizare a secțiunii hidroelectrice a Terni a fost adoptată în conformitate cu articolul 43 din Constituția italiană, care prevede că „[î]n interes public, legea poate, prin expropriere și în schimbul unei despăgubiri, să rezerve de la început sau să transfere către stat, către organisme publice sau către comunități de lucrători ori de utilizatori anumite întreprinderi sau categorii de întreprinderi care privesc servicii publice esențiale ori surse de energie ori situații de monopol și sunt de interes public esențial”.

124 Reclamanta arată că, potrivit jurisprudenței Corte suprema di cassazione și a Corte costituzionale, despăgubirea trebuie să fie „convenabilă și adecvată”, „serioasă” și calculul său trebuie să se raporteze la „valoarea bunului având în vedere caracteristicile sale esențiale, devenite manifeste prin utilizarea lor economică potențială”.

125 Comisia nu contestă aceste susțineri și citează Hotărârea nr. 5/1980 din 30 ianuarie 1980 a Corte costituzionale, care precizează următoarele:

„[D]espăgubirea garantată expropriatului […], chiar dacă nu constituie o reparare integrală a pierderii suferite – în măsura în care este important să se concilieze dreptul particularului cu interesul general pe care urmărește să îl realizeze exproprierea –, nu poate fi, cu toate acestea, stabilită într-o măsură derizorie sau pur simbolică, ci trebuie să reprezinte o reparare serioasă. Pentru ca acest lucru să fie posibil, trebuie să se facă referire, pentru calculul despăgubirii, la valoarea bunului în raport cu caracteristicile sale esențiale, devenite manifeste prin utilizarea sa economică potențială, conform legii."

126 Nu se contestă că modul de despăgubire prevăzut la articolul 6 din Decretul nr. 1165/63 a fost definit în funcție de caracteristicile activului naționalizat, și anume siturile de producere a energiei electrice exploatate pe baza unei concesiuni a cărei durată trebuia să permită concesionarului să amortizeze investiția efectuată.

127 Astfel, Republica Italiană a optat pentru acordarea unei despăgubiri nu sub forma plății unei sume forfetare determinate de valoarea de piață a activelor expropriate, ci prin intermediul furnizării în favoarea Terni a unei anumite cantități de energie electrică la prețul pe care l-ar fi plătit dacă și-ar fi păstrat instalațiile. În acest cadru, autoritățile naționale au luat în considerare în mod logic durata reziduală a concesiunii Terni pentru a determina durata de aplicare a tarifului Terni, data de expirare a acestuia fiind chiar ușor ulterioară celei a concesiunii menționate.

128 După cum subliniază Comisia în considerentul (75) al deciziei atacate, valoarea totală a despăgubirii depinde, așadar, de durata tarifului Terni.

129 Potrivit reclamantei, durata tarifului menționat trebuie, conform logicii originare a mecanismului de despăgubire reținut de legiuitorul național, să fie prelungită sistematic în funcție de reînnoirile concesiunilor autoproducătorilor neexpropriați, pentru a fi neutralizate „în mod continuu" efectele prejudiciabile ale naționalizării, în raport cu evoluția prețului energiei electrice.

130 Interpretarea de către reclamantă a articolului 6 din Decretul nr. 1165/63 ar conduce la aceea ca respectiva despăgubire, în urma naționalizării secțiunii hidroelectrice a Terni, să fi fost acordată pentru o perioadă nedeterminată, ca ea să depindă, pentru calculul valorii, de evenimente ulterioare, chiar cu mai mulți ani, datei naționalizării și ca, în consecință, atât valoarea despăgubirii, cât și valoarea activului naționalizat să fie nedeterminate și nelimitate.

131 Or, trebuie să se constate că reclamanta nu menționează nicio normă, niciun principiu de drept comunitar, nicio dispoziție din ordinea juridică națională și nicio decizie a unei instanțe naționale care să poată constitui temeiul interpretării care îi aparține, conducând la acordarea unei despăgubiri stabilite pentru o perioadă nedeterminată sau prevăzând, la modul general, posibilitatea unei luări în considerare a unor evenimente ulterioare stabilirii despăgubirii pentru modificarea estimării bunului naționalizat sau expropriat și, în consecință, a dimensiunilor despăgubirii.

132 De altfel, reclamanta pare să recunoască imposibilitatea unei astfel de interpretări, admițând conținutul unei prevederi la care face trimitere Comisia, și anume articolul 32 din Decretul Președintelui Republicii nr. 327 din 8 iunie 2001 privind unificarea dispozițiilor legislative în materia exproprierilor de utilitate publică. În această privință, ea arată că „este cu siguranță adevărat că «o despăgubire acordată pentru o expropriere nu poate consta într-o măsură pentru o perioadă nedeterminată» și că «trebuie stabilită clar într-un mod previzibil în momentul exproprierii»". Articolul 32 din decretul menționat prevede astfel că „pentru expropriere, despăgubirea se

calculează pe baza caracteristicilor bunului în momentul acordului de cesiune sau la data publicării decretului de expropriere".

133 Cu toate acestea, reclamanta pretinde că „mecanismul compensator originar flexibil, având în vedere natura excepțională a exproprierii Terni, este de asemenea conform principiilor prevăzute la articolul 1 din Protocolul adițional la [CEDO], precum și jurisprudenței Curții [EDO]".

134 Articolul menționat, intitulat „Protecția proprietății", are următorul cuprins:

„Orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru cauză de utilitate publică și în condițiile prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional.

Dispozițiile precedente nu aduc atingere dreptului statelor de a adopta legile pe care le consideră necesare pentru a reglementa folosința bunurilor conform interesului general sau pentru a asigura plata impozitelor ori a altor contribuții sau a amenzilor."

135 Este suficient să se constate că această dispoziție consacră dreptul la proprietate definindu-i limitele și că trimiterea numai la acest text nu permite fondarea concluziei reclamantei în prezenta cauză.

136 În ceea ce privește jurisprudența Curții EDO, reclamanta citează Hotărârea din 11 aprilie 2002, Lallement împotriva Franței, din care ar rezulta că cerința unei despăgubiri rezonabile în raport cu valoarea bunului expropriat poate „implica uneori necesitatea de a prevedea sume net superioare valorii stricte a bunului expropriat”.

137 În hotărârea menționată, referitoare la exproprierea unui imobil utilizat în scopuri agricole, Curtea EDO amintește că o măsură de ingerință în dreptul la respectarea bunurilor, precum exproprierea, trebuie să realizeze un „just echilibru” între cerințele interesului general din comunitate și imperativele de apărare a drepturilor fundamentale ale individului. În materia exproprierii, acest echilibru este, ca regulă generală, atins atunci când persoana expropriată primește o despăgubire „rezonabilă în raport” cu valoarea de vânzare a unui bun, chiar dacă obiective legitime de utilitate publică pot milita pentru o plată inferioară valorii totale de piață. Curtea EDO apreciază că, fără a aduce atingere marjei de apreciere a statului, atunci când bunul expropriat este „instrumentul de lucru” al persoanei expropriate, despăgubirea plătită nu este rezonabilă în raport cu valoarea bunului dacă, într-un fel sau altul, nu acoperă această pierdere specifică sau nu permite reconstituirea acestui instrument după expropriere (punctele 18, 20 și 23).

138 Or, nu numai că este discutabilă analogia făcută de reclamantă între situația Terni și cea care a condus la pronunțarea hotărârii menționate, și anume exproprierea de terenuri agricole care aduce atingere mijloacelor de producție ale unui agricultor și care poate pune în discuție capacitatea sa de a-și continua activitatea profesională, dar, în plus, hotărârea Curții EDO nu cuprinde nicio indicație explicită privind „necesitatea de a prevedea sume net superioare valorii stricte a bunului expropriat”.

139 Astfel, această hotărâre se întemeiază pe raportul de proporționalitate care trebuie să existe între valoarea unei despăgubiri și valoarea dată a bunului expropriat, motivare care este incompatibilă cu rezultatul interpretării articolului 6 din Decretul

nr. 1165/63 realizate de reclamantă, aptă să conducă, în lipsa unei precizări temporale, la existența unui drept nelimitat sau perpetuu la a beneficia de tariful Terni.

140 Rezultă din toate cele ce precedă că nu se poate considera că prelungirea aplicării tarifului Terni acordată în 2005 prin măsura în litigiu făcea parte integrantă din despăgubirea datorată Terni pentru exproprierea suferită de aceasta în 1962. Această afirmație a reclamantei provine mai mult dintr-o extrapolare a logicii originare de despăgubire reținute de legiuitorul național, întemeiată pe o asimilare a Terni cu un autoproducător virtual. Ea urmărește eliminarea limitei temporale stabilite pentru aplicarea tarifului Terni și ajunge la o denaturare a termenilor clari și preciși ai articolului 6 din Decretul nr. 1165/63.

141 Prin urmare, în mod întemeiat, după ce a precizat că nu putea fi nicio îndoială că furnizarea de energie electrică la prețuri mai mici în comparație cu tariful obișnuit la energia electrică constituia un avantaj economic incontestabil pentru beneficiari, care asistau la reducerea costurilor de producție și la consolidarea poziției lor concurențiale [considerentul (99) al deciziei atacate], Comisia a concluzionat că tariful preferențial acordat societăților ex-Terni începând cu 1 ianuarie 2005 constituia un ajutor de stat în sensul articolului 87 alineatul (1) CE.

142 Rezultă că motivul întemeiat pe încălcarea articolului 87 alineatul (1) CE trebuie să fie respins.

Cu privire la motivul întemeiat pe încălcarea formelor substanțiale și pe încălcarea articolelor 87 CE și 88 CE din cauza unei erori vădite de apreciere a studiului economic depus de autoritățile italiene

Cu privire la încălcarea formelor substanțiale

— Argumentele părților

143 Reclamanta arată că, prin scrisoarea din 20 februarie 2007, Comisia a solicitat în mod expres Republicii Italiene să îi furnizeze informații care să permită compararea în mod obiectiv a valorii activelor expropriate cu valoarea avantajului oferit de tariful Terni de la începutul acestui regim și până în 2010, cu o actualizare a valorilor în cauză, astfel încât comparația să fie posibilă. Ea subliniază că în scrisoarea menționată Comisia a precizat că informațiile solicitate erau „necesare pentru a se ajunge la o concluzie în cauzele în discuție", ceea ce ar fi determinat autoritățile italiene și societățile beneficiare, în exercitarea drepturilor care le sunt recunoscute în cadrul participării la procedura oficială de investigare, să considere decisiv, pentru tranșarea problemei calificării tarifului Terni drept ajutor de stat, rezultatul analizei comparative solicitate.

144 Ca răspuns la această solicitare, autoritățile italiene ar fi prezentat Comisiei, în aprilie 2007, un studiu realizat la cererea societăților ex-Terni de un consultant independent și recunoscut în sectorul energiei, care menționează că valoarea totală a avantajului

oferit de tariful Terni este inferioară valorii contabile (actualizată în 2006) a bunurilor expropriate prin naționalizare și, așadar, nu există o supracompensare.

145 Or, în decizia atacată, Comisia ar susține, în mod improvizat și „instrumental", că studiul ar fi lipsit de orice relevanță, apreciind că nu putea fi evaluat decât în momentul exproprierii (*ex ante)*, iar nu ulterior acesteia (*ex post*), caracterul adecvat al mecanismului de compensare.

146 Decizia atacată ar fi fost adoptată în condiții care ar fi împiedicat reclamanta să își exercite pe deplin dreptul la apărare și să participe la procedura privind problema care ar fi constituit obiectul acesteia. Astfel, necomunicând reclamantei modificarea radicală a aprecierii sale în cursul procedurii, Comisia ar fi deturnat atenția reclamantei către aspecte pe care în final le-a considerat lipsite de orice relevanță în decizia atacată. Ar rezulta o gravă încălcare a principiului contradictorialității, care ar constitui garanția principală și inviolabilă a oricărei proceduri administrative, inclusiv comunitare. Nicio procedură administrativă nu poate face abstracție de respectarea principiului fundamental al dreptului la apărare al particularilor care participă la o astfel de procedură.

147 Jurisprudența evocată de Comisie în înscrisurile sale ar avea la bază o interpretare imperfectă a articolului 20 din Regulamentul nr. 659/1999 și nu ar ține cont de articolul 88 alineatul (2) CE, care ar prevedea o procedură în contradictoriu întrucât Comisia ar trebui „s[ă] solicit[e] părților în cauză să își prezinte observațiile".

148 Reclamanta susține că este vădit că statul membru nu este cu siguranță singurul subiect de drept vizat de un act prin care o măsură de ajutor este declarată incompatibilă în sensul articolului 87 CE. Dimpotrivă, atât beneficiarul ajutorului, cât și întreprinderile concurente ale acestuia, în calitate de „părți în cauză", ar fi vizate în mod direct de puterea de decizie recunoscută administrației comunitare și de competența sa conexă de a dispune recuperarea ajutoarelor ilegale, dat fiind că aceștia ar avea calitate procesuală activă împotriva unei decizii negative a Comisiei. Dreptul la apărare ar fi, așadar, legat de actele administrative defavorabile pentru toți destinatarii (și anume atât statul, cât și terții excluși de la ajutorul cenzurat de Comisie) și această situație de dezavantaj ar trebui considerată condiția de aplicare a principiului contradictorialității față de toți destinatarii.

149 Jurisprudența citată de Comisie ar recunoaște cel puțin că „dreptul [persoanelor interesate, altele decât statul membru] de a fi asociate la procedura administrativă [trebuie asigurat] într-o măsură adecvată ținând cont de împrejurările speței". Or, în prezenta cauză, unul dintre punctele determinante pentru soluționarea problemei compatibilității tarifului Terni cu reglementarea comunitară din materia ajutoarelor de stat ar fi aprecierea situației economice și financiare a societăților ex-Terni la momentul exproprierii realizate prin Legea nr. 1643/62. Potrivit reclamantei, acest aspect ar fi la fel de determinant, fie dacă soluționarea cauzei depinde de compararea valorii actualizate a activelor de care a fost expropriată Terni cu valoarea tarifului Terni actualizată până la 31 decembrie 2010, fie dacă aspectul în litigiu se referă exclusiv la posibilitatea de a considera recenta prelungire a aplicării tarifului drept o despăgubire suplimentară pentru exproprierea excepțională suferită de Terni.

150 Reclamanta susține că, în sfârșit, chiar făcând abstracție de cele ce precedă, Comisia a săvârșit totuși o gravă încălcare a formelor substanțiale în cadrul procedurii oficiale de investigare, atât în privința sa, cât și în raport cu Republica Italiană. Admițând chiar o viziune restrictivă a dreptului la apărare al reclamantei, decizia atacată ar fi în orice caz nelegală, întrucât ar fi afectată de un viciu iremediabil de contradicție între cercetare, motivare și partea dispozitivă a deciziei atacate. Astfel, persoanele interesate de procedură nu ar fi beneficiat de garanții adecvate care să le permită să

contrazică organul autor al procedurii în legătură cu un aspect care ulterior s-ar fi dovedit esențial pentru adoptarea deciziei atacate. În cazul de față, această carență ar fi lipsit de orice utilitate răspunsul detaliat al Republicii Italiene la întrebările pe care Comisia le-a adresat în scrisoarea din 20 februarie 2007.

151 Comisia răspunde că decurge dintr-o jurisprudență constantă că, în cadrul procedurii de control al ajutoarelor publice, beneficiarii ajutorului nu pot pretinde o dezbatere în contradictoriu cu Comisia, nu se bucură de dreptul la apărare și nu se pot prevala de dreptul la apărare al statului împotriva căruia a fost inițiată procedura.

152 Cu titlu neesențial, Comisia pretinde că în speță nu i se poate reproșa nicio încălcare a principiului contradictorialității sau al dreptului la apărare al Republicii Italiene. Comisia afirmă astfel că, în cursul procedurii, nu a indicat niciodată statului membru menționat că va aprecia *ex post* caracterul adecvat al tarifului Terni fără a examina dacă prelungirea aplicării acestui tarif prevăzută de măsura în litigiu putea fi justificată în temeiul despăgubirii pentru exproprierea suferită de Terni în 1962, ceea ce se atestă prin faptul că autoritățile italiene și societățile ex-Terni au susținut efectiv în cursul procedurii argumente destinate să demonstreze că prelungirea menționată trebuia considerată ca făcând parte integrantă din criteriul prevăzut *ex ante* de Decretul nr. 1165/63 pentru ca Terni să fie despăgubită.

153 Comisia subliniază că, chiar dacă studiul depus de autoritățile italiene a fost calificat drept nerelevant, totuși l-a examinat pe fond, concluzionând că metoda pe care se baza era imprecisă și/sau incorectă. Aceasta adaugă că, afirmând că „decizia [atacată] este în orice caz nelegală, întrucât este afectată în mod iremediabil de un viciu de contradicție între cercetare, motivare și conținutul deliberativ", reclamanta invocă un

motiv nou care trebuie declarat inadmisibil în temeiul articolului 48 alineatul (2) din Regulamentul de procedură.

— Aprecierea Tribunalului

154 Trebuie amintit că, prin scrisoarea din 19 iulie 2006, Comisia a informat Republica Italiană în legătură cu decizia sa de a iniția procedura prevăzută la articolul 88 alineatul (2) CE și că, odată cu publicarea deciziei menționate în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, a invitat terții interesați să își prezinte observațiile cu privire la măsura în litigiu.

155 Prin scrisoarea din 20 februarie 2007, după ce a constatat că alte informații erau „necesare pentru a se ajunge la o concluzie", Comisia a solicitat Republicii Italiene să îi furnizeze, printre altele, informații care să permită compararea în mod obiectiv a valorii activelor expropriate cu valoarea avantajului oferit de tariful Terni de la începutul acestui regim și până în 2010, cu o actualizare a valorilor în cauză.

156 Ca răspuns la această solicitare, autoritățile italiene au comunicat Comisiei, în aprilie 2007, un studiu realizat la cererea societăților ex-Terni de un consultant independent, care menționează că valoarea totală a avantajului oferit de tariful Terni este inferioară valorii contabile (actualizată în 2006) a bunurilor expropriate prin naționalizare și concluzionează, așadar, în sensul absenței unei supracompensări.

157 Rezultă din considerentele (82) și (83) ale deciziei atacate că, cu titlu principal, Comisia a estimat că acest studiu nu era relevant, pentru motivul că orice analiză a caracterului adecvat al mecanismului de despăgubire trebuia să aibă loc în mod obligatoriu *ex ante*, și anume în momentul exproprierii. Conform acestei abordări, Comisia a concluzionat că, până la ajungerea la termen a măsurii tarifare compensatorii inițiale, și numai până la această dată, beneficiarii nu au beneficiat de niciun avantaj, această concluzie neputând fi repusă în discuție de calculele de profit și pierdere, realizate mai ales *a posteriori*.

158 Comisia a examinat pe fond, în subsidiar, studiul efectuat de autoritățile italiene pentru a concluziona că metoda pe care se baza acest studiu era imprecisă și incorectă, în măsura în care subevalua sistematic avantajul conferit societăților ex-Terni și supraevalua în mod verosimil valoarea activelor expropriate [considerentele (87)-(90) ale deciziei atacate).

159 În primul rând, reclamanta afirmă că decizia atacată a fost adoptată în condiții care au împiedicat-o să își exercite pe deplin dreptul la apărare și „să participe la procedura privind problema care ar fi constituit obiectul acesteia". După ce a obținut un studiu cuprinzând analiza comparativă solicitată, Comisia ar fi considerat, în mod improvizat și fără a o informa în acest sens, că acest studiu era lipsit de orice relevanță. Necomunicându-i modificarea, în cursul procedurii, a aprecierii privind informațiile solicitate în scrisoarea din 20 februarie 2007 și, așadar, privind măsura în litigiu, Comisia nu i-ar fi dat reclamantei posibilitatea de a contrazice, în cadrul procedurii oficiale de investigare, poziția instituției referitoare la ilegalitatea prelungirii tarifului Terni în raport cu reglementarea referitoare la ajutoarele de stat.

160 Acest argument nu poate fi reținut.

161 În ceea ce privește pretinsa încălcare a dreptului la apărare, rezultă dintr-o jurisprudență constantă că procedura de control al ajutoarelor de stat este, ținând cont de economia sa generală, o procedură inițiată față de statul membru responsabil, în raport cu obligațiile comunitare, de acordarea ajutorului (Hotărârea Curții din 10 iulie 1986, Belgia/Comisia, 234/84, Rec., p. 2263, punctul 29, Hotărârea Curții din 24 septembrie 2002, Falck și Acciaierie di Bolzano/Comisia, C-74/00 P și C-75/00 P, Rec., p. I-7869, punctul 81).

162 În cadrul acestei proceduri, persoanele interesate, altele decât statul membru responsabil de acordarea ajutorului, nu pot pretinde, așadar, ele însele o dezbatere contradictorie cu Comisia precum cea existentă în beneficiul acestui stat (Hotărârea Curții din 2 aprilie 1998, Commission/Sytraval și Brink's France, C-367/95 P, Rec., p. I-1719, punctul 59, și Hotărârea Curții Falck și Acciaierie di Bolzano/Comisia, punctul 161 de mai sus, punctul 82). Acestea au, prin urmare, în esență, un rol de sursă de informare pentru Comisie (Hotărârea Tribunalului din 22 octombrie 1996, Skibsværftsforeningen și alții/Comisia, T-266/94, Rec., p. II-1399, punctul 256, și Hotărârea Tribunalului din 25 iunie 1998, British Airways alții/Comisia, T-371/94 și T-394/94, Rec., p. II-2405, punctul 59).

163 În această privință, nicio dispoziție din procedura de control al ajutoarelor de stat nu rezervă un rol special, dintre părțile interesate, beneficiarului ajutorului. De altfel, trebuie să se amintească faptul că procedura de control al ajutoarelor de stat nu este o procedură deschisă „împotriva" beneficiarului ajutoarelor, ceea ce ar presupune că acesta din urmă ar putea să se prevaleze de drepturi atât de extinse precum dreptul la apărare în sine (Hotărârea Curții Falck și Acciaierie di Bolzano/Comisia, punctul 161 de mai sus, punctul 83, și Hotărârea Tribunalului din 8 iulie 2004, Technische Glaswerke Ilmenau/Comisia, T-198/01, Rec., p. II-2717, punctul 193).

164 Reclamanta pretinde că jurisprudența sus-menționată are la bază o interpretare imperfectă a articolului 20 din Regulamentul nr. 659/1999 și nu ține cont de articolul 88 alineatul (2) CE, care prevede o procedură în contradictoriu întrucât Comisia ar trebui „s[ă] solicit[e] părților în cauză să își prezinte observațiile".

165 Este suficient să se constate că jurisprudența în cauză are ca obiect tocmai interpretarea articolului 88 alineatul (2) CE, precum și a articolelor 6 și 20 din Regulamentul nr. 659/1999, care prevăd dreptul persoanelor interesate de a prezenta observații în cursul procedurii oficiale de investigare.

166 Pe de altă parte, contrar afirmațiilor reclamantei, aceasta nu poate fi considerată destinatarul deciziei atacate, cu toate că aceasta declară incompatibil ajutorul primit. Deciziile adoptate de Comisie în domeniul ajutoarelor de stat au ca singuri și unici destinatari statele membre vizate (a se vedea articolul 25 din Regulamentul nr. 659/1999 și Hotărârea Commission/Sytraval și Brink's France, punctul 162 de mai sus, punctul 45).

167 Trebuie să se arate în acest context că principiile generale de drept, precum cel al dreptului de a fi ascultat sau cel al bunei administrări, invocate de reclamantă, nu pot permite instanței comunitare să extindă drepturile procedurale conferite de tratat și de dreptul derivat persoanelor interesate în cadrul procedurilor de control al ajutoarelor de stat (Hotărârea Technische Glaswerke Ilmenau/Comisia, punctul 163 de mai sus, punctul 194). Faptul că reclamanta are calitate procesuală activă împotriva deciziei atacate nu o permite într-o mai mare măsură.

168 În sfârșit, s-a statuat că nu reiese din nicio prevedere referitoare la ajutoarele de stat și nici din jurisprudență obligația Comisiei de a asculta beneficiarul resurselor de stat cu privire la aprecierea juridică a acesteia asupra măsurii în cauză sau obligația de a informa statul membru vizat – și *a fortiori* beneficiarul ajutorului – cu privire la poziția sa înainte de a adopta decizia, din moment ce persoanele interesate și statul membru au fost puse în întârziere să își prezinte observațiile (Hotărârea Technische Glaswerke Ilmenau/Comisia, punctul 163 de mai sus, punctul 198).

169 În orice caz, este important să se sublinieze că reclamantei i s-a solicitat să își prezinte observațiile și că ea a utilizat această posibilitate prezentând observații detaliate Comisiei.

170 Aceasta a arătat că tariful Terni reprezenta compensarea legală la care Terni avea dreptul ca urmare a exproprierii activelor sale și, prin urmare, nu poate fi calificat drept ajutor de stat. Reclamanta a trasat din nou istoricul acestui tarif insistând asupra faptului că toate prelungirile acestuia după 1991 au avut loc în același timp cu reînnoirea generală a concesiunilor hidroelectrice acordate altor producători și răspund astfel principiului nediscriminării între Terni și ceilalți autoproducători care nu au fost expropriați și care pot continua, prin urmare, să producă și să consume energie electrică la un cost scăzut [considerentele (43) și (44) ale deciziei atacate].

171 Așadar, reclamanta a susținut în cursul procedurii oficiale de investigare argumente destinate să demonstreze că prelungirea tarifului Terni trebuia considerată ca făcând parte integrantă din criteriul prevăzut *ex ante* de articolul 6 din Decretul nr. 1165/63 pentru ca Terni să fie despăgubită.

172 Or, tocmai cu privire la acest aspect Comisia s-a pronunțat cu titlu principal, concluzionând că măsura în litigiu constituia un ajutor de stat în sensul articolului 87 alineatul (1) CE. Prin urmare, reclamanta susține în mod eronat că ar fi fost împiedicată de Comisie „să participe la procedura privind problema care ar fi constituit obiectul acesteia" sau că a fost „exclus[ă] fără motiv de la dreptul de a contrazice poziția administrației comunitare cu privire la nelegalitatea prelungirii tarifului preferențial în raport cu reglementarea referitoare la ajutoarele de stat".

173 Trebuie să se arate și că susținerea reclamantei potrivit căreia Comisia și-a modificat radical în cursul procedurii aprecierea asupra informațiilor solicitate în scrisoarea din 20 februarie 2007 și, prin urmare, asupra măsurii în litigiu încalcă obiectul procedurii oficiale de investigare și provine dintr-o interpretare abuzivă a cererii de informații din 20 februarie 2007.

174 Comisia a considerat efectiv necesar să strângă informații referitoare la valoarea contabilă a bunurilor cedate statului în momentul naționalizării. Cu toate acestea, nu este vorba despre unicul obiect al cererii de informații cuprinse în scrisoarea din 20 februarie 2007, iar formularea potrivit căreia informațiile solicitate erau necesare „pentru a se ajunge la o concluzie" în cauză trebuie reașezată în contextul procedurii oficiale de investigare și al obiectivelor acesteia, și anume de a permite părților interesate să fie ascultate, iar Comisiei să fie pe deplin lămurită asupra ansamblului datelor cauzei înainte de a adopta decizia (a se vedea în acest sens Hotărârea Curții din 20 martie 1984, Germania/Comisia, 84/82, Rec., p. 1451, punctul 13).

175 Procedura oficială de investigare nu poate avea altă întindere decât cea descrisă mai sus și în special nu poate statua în mod definitiv, anterior adoptării deciziei finale, cu privire la anumite elemente ale dosarului.

176 Nu se poate deduce din scrisoarea din 20 februarie 2007, după cum afirmă reclamanta, că s-ar fi considerat de către Comisie drept „decisivă, pentru a hotărî în problema calificării prelungirii tarifului preferențial [drept] ajutor de stat, demonstrarea faptului că valoarea (actualizată) a acestei compensări era egală sau mai mică decât valoarea bunurilor expropriate". Această afirmație provine dintr-o interpretare eronată a termenilor scrisorii menționate.

177 În orice caz, Comisia nu a indicat niciodată autorităților italiene și nici societăților ex-Terni că va aprecia caracterul adecvat *ex post* al tarifului Terni fără a examina dacă prelungirea aplicării acestui tarif prevăzută de măsura în litigiu putea fi justificată în temeiul despăgubirii pentru exproprierea suferită de Terni în 1962.

178 Rezultă din considerațiile care precedă că motivul întemeiat pe o încălcare a dreptului la apărare al reclamantei trebuie să fie respins.

179 În al doilea rând, reclamanta afirmă că, admițând chiar (*quod non*) o viziune restrictivă asupra dreptului la apărare al părților interesate în cadrul procedurii inițiate în temeiul Regulamentului nr. 659/1999, decizia atacată ar fi în orice caz nelegală, întrucât ar fi afectată de un viciu iremediabil de contradicție între cercetare, motivare și partea sa dispozitivă.

180 Comisia concluzionează în sensul inadmisibilității criticii menționate invocând o încălcare a articolului 48 alineatul (2) din Regulamentul de procedură, care prevede că, pe parcursul procesului, invocarea de motive noi este interzisă, cu excepția cazului în care acestea se bazează pe elemente de fapt și de drept care au apărut în cursul procedurii.

181 Trebuie să se arate totuși că critica menționată nu poate fi considerată nouă, în sensul că era deja menționată în cererea introductivă. Concluzia de inadmisibilitate a Comisiei trebuie, prin urmare, să fie respinsă.

182 Rămâne valabil faptul că întinderea exactă a criticii pare greu de înțeles, simpla afirmare a unui „viciu iremediabil de contradicție între cercetare, motivare și partea dispozitivă a deciziei" nepermițând caracterizarea unei nelegalități precise în raport cu eventuala încălcare de către Comisie a unei prevederi legale sau a unui principiu general de drept al Uniunii.

183 În replică, formularea criticii este urmată de următoarea explicație: „[a]stfel, persoanele interesate de procedură nu ar fi beneficiat de garanții adecvate care să le permită să contrazică organul autor al procedurii (Comisia) în legătură cu un aspect care ulterior s-ar fi dovedit esențial pentru decizie". Această argumentație arată că respectiva critică nu se diferențiază de cea întemeiată pe încălcarea dreptului la apărare al reclamantei, care a fost respinsă după cum se arată la punctul 178 de mai sus.

184 În ultimul rând, trebuie să se arate că în replică se indică faptul că „Comisia a săvârșit totuși o gravă încălcare a formelor substanțiale în cadrul procedurii oficiale de investigare, atât în raport cu statul italian, cât și în privința reclamantei, care au fost ambele excluse fără motiv de la dreptul de a contrazice poziția administrației […] cu privire la nelegalitatea prelungirii tarifului preferențial în raport cu reglementarea referitoare la ajutoarele de stat".

185 În măsura în care reclamanta a înțeles să invoce un motiv întemeiat pe încălcarea dreptului la apărare al Republicii Italiene, motivul menționat trebuie respins ca inadmisibil și, în orice caz, ca nefondat.

186 Astfel, trebuie amintit că încălcarea dreptului la apărare constituie o nelegalitate subiectivă prin natura sa (a se vedea Hotărârea Tribunalului din 8 iulie 2004, JFE Engineering și alții/Comisia, T-67/00, T-68/00, T-71/00 și T-78/00, Rec., p. II-2501, punctul 425 și jurisprudența citată), care trebuie, așadar, să fie invocată de însuși statul membru în cauză (a se vedea în acest sens Hotărârea Technische Glaswerke Ilmenau/Comisia, punctul 163 de mai sus, punctul 203).

187 Prin urmare, reclamanta nu poate invoca un motiv întemeiat pe încălcarea dreptului la apărare al statului membru în cauză, în speță Republica Italiană.

188 Presupunând chiar că un astfel de motiv ar fi admisibil, el nu poate fi reținut ca fondat.

189 Potrivit unei jurisprudențe constante, principiul respectării dreptului la apărare impune ca statului membru în cauză să i se acorde posibilitatea să își prezinte în mod util punctul de vedere cu privire la observațiile prezentate de terții interesați, potrivit articolului 88 alineatul (2) CE, și pe care Comisia își bazează decizia. În măsura în care statul membru nu a avut posibilitatea să comenteze astfel de observații, Comisia nu le poate reține în decizia sa împotriva acestui stat. Cu toate acestea, pentru ca o astfel de încălcare a dreptului la apărare să determine o anulare, trebuie ca, în lipsa acestei neregularități, procedura să fi putut conduce la un rezultat diferit (Hotărârea Curții din 11 noiembrie 1987, Franța/Comisia, 259/85, Rec., p. 4393, punctele 12 și 13, și Hotărârea Curții din 14 februarie 1990, Franța/Comisia, C-301/87, Rec., p. I-307, punctele 29-31).

190 În speță, este suficient să se constate că nu se reproșează în niciun mod Comisiei că și-a întemeiat decizia atacată pe observațiile terților interesați în legătură cu care Republica Italiană nu și-ar fi putut susține punctul de vedere. Potrivit cerințelor

articolului 88 alineatul (2) CE și ale articolului 6 alineatul (2) din Regulamentul (CE) nr. 659/1999, Republica Italiană a fost în măsură să își prezinte observațiile privind decizia de inițiere a procedurii și i-au fost comunicate observațiile formulate în acest context de persoanele interesate, determinând din partea sa reacția exprimată prin scrisoarea din 22 decembrie 2006 [considerentul (6) al deciziei atacate].

191 Reclamanta pretinde că, neinformând Republica Italiană cu privire la modificarea radicală, în cursul procedurii, a aprecierii privind informațiile solicitate în scrisoarea din 20 februarie 2007 și, așadar, privind măsura în litigiu, Comisia nu ar fi dat Republicii Italiene și nici reclamantei posibilitatea de a contrazice, în cadrul procedurii oficiale de investigare, poziția Comisiei referitoare la ilegalitatea prelungirii tarifului Terni în raport cu reglementarea referitoare la ajutoarele de stat.

192 Este important să se sublinieze că, în observațiile depuse la Comisie în cadrul procedurii oficiale de investigare, Republica Italiană a arătat că nici acordul tarifar inițial – despăgubirea legitimă a Terni pentru compensarea exproprierii activelor sale – și nici prelungirile ulterioare ale aplicării acestuia nu constituie ajutoare de stat. În susținerea acestei teze, aceasta a citat diverse hotărâri ale Curții potrivit cărora anumite forme de despăgubire acordate întreprinderilor nu constituie ajutor, în special în caz de daune și de servicii de interes economic general [considerentul (58) al deciziei atacate].

193 Considerentul (59) al deciziei atacate precizează de asemenea după cum urmează:

„În ceea ce privește ajutorul de stat pentru tariful Terni, [Republica Italiană] subliniază că Legea nr. 9/1991, care stabilește prima prelungire a tarifului, a fost notificată

în mod corespunzător Comisiei și aprobată de către aceasta. Prelungirile ulterioare ale tarifului de-a lungul timpului, concomitente cu prelungirile concesiunilor hidroelectrice pentru producătorii de hidroenergie, urmează aceeași logică, care nu a fost niciodată contestată de Comisie. Prin urmare, în opinia [Republicii Italiene], tariful Terni ar trebui considerat drept o măsură existentă care nu constituie ajutor."

194 Așadar, Republica Italiană și-a susținut în mod clar în cursul procedurii oficiale de investigare punctul de vedere privind caracterul de despăgubire al măsurii în litigiu.

195 În plus, susținerea reclamantei menționată la punctul 191 de mai sus încalcă obiectul procedurii oficiale de investigare și provine dintr-o interpretare abuzivă a cererii de informații din 20 februarie 2007, după cum s-a arătat anterior.

196 În sfârșit, trebuie amintit că nu reiese din nicio prevedere referitoare la ajutoarele de stat și nici din jurisprudență obligația Comisiei de a asculta beneficiarul resurselor de stat cu privire la aprecierea juridică a acesteia asupra măsurii în cauză sau obligația de a informa statul membru vizat - *și a fortiori* beneficiarul ajutorului – cu privire la poziția sa înainte de a adopta decizia, din moment ce persoanele interesate și statul membru au fost puse în întârziere să își prezinte observațiile (Hotărârea Technische Glaswerke Ilmenau/Comisia, punctul 163 de mai sus, punctul 198).

Cu privire la eroarea vădită de apreciere a studiului economic depus de autoritățile italiene

— Argumentele părților

197 Reclamanta arată că se contestă de către Comisie validitatea studiului depus de autoritățile italiene pentru două aspecte.

198 În primul rând, acest studiu ar supraestima valoarea siturilor expropriate, neținând cont de faptul că aceste situri și activele legate de ele ar fi trebuit, la încetarea concesiunii, să fie restituite statului.

199 Reclamanta arată că modul de calcul al valorii bunurilor expropriate, în funcție de bilanțurile anuale ale Terni, este exact cel pe care Comisia l-a solicitat și că bilanțurile originale, certificate de un notar, sunt pe deplin conforme cu reglementarea aplicabilă în materia dreptului societăților și a contabilității, din care face parte obligația de „amortizare" proporțională a valorii bunurilor în funcție de durata restantă a eventualelor concesiuni.

200 În plus față de faptul că argumentația Comisiei ar avea ca efect inversarea sarcinii probei, ea nu ar ține cont de faptul că, în absența exproprierii, concesiunile hidroelectrice al căror titular era Terni ar fi fost prelungite de mai multe ori până la 31 decembrie 2020, la fel ca și toate celelalte concesiuni hidroelectrice ale autoproducătorilor neexpropriați.

201 În al doilea rând, reclamanta susține că, potrivit Comisiei, studiul în cauză subestimează valoarea avantajului oferit de tariful Terni în măsura în care, pentru calcularea avantajului tarifar menționat, suma plătită efectiv de Terni ar fi trebuit să fie comparată cu tariful plătit în mod normal de un operator care nu este autoproducător și care are un profil de consum analog celui al societății menționate.

202 Reclamanta răspunde că Terni și avânzii-cauză ai acesteia au fost scutiți de anumite elemente tarifare (printre care suprataxa termică) prin dispoziții legale total distincte și ulterioare față de Legea nr. 1643/62 și de decretul de aplicare a acesteia, dar în conformitate cu logica comparației cu autoproducătorii, fundament al legii menționate. Așadar, ar fi eronat să se pretindă că, pentru estimarea avantajelor primite, tariful Terni ar trebui comparat cu „tariful normal" (ce cuprinde suprataxa termică) care ar trebui plătit de un operator ce nu este autoproducător. Același raționament s-ar aplica la calculul „beneficiilor compensatorii" pe care le-ar fi primit societățile ex-Terni de la Casa pentru Reajustare în Sectorul Energiei Electrice în perioada 2000-2006.

203 Prin urmare, potrivit reclamantei, beneficiul ar trebui calculat în funcție de prețul pe care societățile ex-Terni ar fi trebuit în orice caz să îl plătească în temeiul prevederilor sus-menționate (distincte de tariful Terni), iar nu în funcție de prețul normal de piață al energiei electrice, cum în mod greșit pretinde Comisia.

204 Comisia amintește că nu a examinat pe fond studiul depus de autoritățile italiene decât cu titlu subsidiar și că, dacă ar fi confirmată concluzia sa privind lipsa de relevanță a studiului, argumentele invocate în a doua parte a prezentului motiv ar fi în orice caz inoperante.

205 Aceasta subliniază că reclamanta nu contestă observația formulată în considerentul (90) al deciziei atacate potrivit căreia „studiul consideră pur și simplu drept valoarea contabilă a activelor diferența dintre elementul «fabrică și utilaje» din bugetul […] Terni pentru 1962 […] și același element din anul următor", cu toate că „nu există o dovadă concretă că diferența este atribuită exclusiv pierderii centralei hidroenergetice". Această obiecție ar fi suficientă pentru a demonstra credibilitatea scăzută a studiului, dat fiind că nu s-ar demonstra că ar fi fost examinat caracterul adecvat al despăgubirii numai în raport cu instalațiile hidroelectrice expropriate.

206 Comisia susține că studiul prezentat de autoritățile italiene nu precizează dacă valoarea instalațiilor care rezultă din bilanțul din 1963 al Terni ținea cont de faptul că, la expirarea concesiunii, o mare parte din aceste instalații va trece în mâinile statului. Ambiguitatea asupra acestui aspect fundamental nu ar fi acoperită de observația formală a reclamantei privind conținutul unui bilanț certificat de un notar. Referitor la afirmația reclamantei potrivit căreia, în absența exproprierii, concesiunea hidroelectrică a Terni s-ar fi extins până în decembrie 2020, Comisia susține că, pentru evaluarea valorii bunurilor expropriate în 1962, trebuie să se facă referire la situația care prevala în momentul exproprierii, fără a se putea lua în considerare modificările care, în absența exproprierii, ar fi putut avea loc ulterior, și că data de 2020 este în orice caz eronată, dat fiind că prelungirea concesiunilor hidroelectrice până în 2020, prevăzută de Legea nr. 266/05, a fost declarată neconstituțională.

207 În ceea ce privește analiza comparativă a tarifelor, Comisia pretinde că studiul în cauză ia în mod greșit ca punct de referință prețul plătit de un autoproducător (în locul prețului normal de piață), neținând cont de faptul că tratarea Terni ca autoproducător virtual până în 1992 făcea parte din despăgubirea acordată acestei societăți. Dacă această societate ar fi fost expropriată fără despăgubire, ea nu ar fi fost asimilată unui „autoproducător virtual" și ar fi trebuit, în consecință, să plătească energia electrică la prețul normal al pieței (și nu la prețul plătit de un autoproducător scutit de anumite

elemente tarifare). Prin urmare, pentru evaluarea cuantumului despăgubirii acordate Terni, ar trebui să se calculeze diferența dintre prețul pieței (mai exact prețul în absența despăgubirii) și tariful redus acordat acestei societăți (asimilată unui autoproducător virtual) în temeiul despăgubirii.

— Aprecierea Tribunalului

208 Trebui amintit că studiul în cauză nu a fost examinat pe fond de către Comisie decât cu titlu subsidiar și că aceasta a considerat, cu titlu principal, că acest studiu nu era relevant pentru motivul că orice analiză a caracterului adecvat al mecanismului de despăgubire trebuia să aibă loc în mod obligatoriu *ex ante*, și anume în momentul exproprierii. Conform acestei abordări, Comisia a concluzionat că, până la ajungerea la termen a măsurii tarifare compensatorii inițiale, și numai până la această dată, beneficiarii nu s-au bucurat de niciun avantaj, această concluzie neputând fi repusă în discuție de calculele de profit și pierdere, realizate mai ales *a posteriori* [considerentele (82)-(85) ale deciziei atacate].

209 Reclamanta nu contestă în mod explicit această abordare a Comisiei asupra caracterului *a priori* nerelevant al studiului în cauză față de problema calificării măsurii în litigiu în raport cu reglementarea referitoare la ajutoarele de stat. În cadrul celui de al doilea motiv de anulare, ea nu a invocat decât un viciu de procedură care rezultă dintr-o pretinsă încălcare a dreptului său la apărare.

210 În schimb, aceasta a contestat temeinicia concluziei acestei abordări în cadrul motivului de anulare întemeiat pe încălcarea articolului 87 alineatul (1) CE. Or, trebuie amintit că în mod întemeiat Comisia a apreciat că prelungirea aplicării tarifului Terni

acordată în 2005 prin măsura în litigiu nu făcea parte integrantă din despăgubirea datorată Terni pentru exproprierea suferită de aceasta în 1962 și a concluzionat că tariful preferențial acordat societăților ex-Terni începând cu 1 ianuarie 2005 constituia un ajutor de stat în sensul articolului 87 alineatul (1) CE.

211 În aceste împrejurări, motivul întemeiat pe o eroare vădită de apreciere a Comisiei în privința studiului economic depus de autoritățile italiene trebuie respins ca inoperant.

Cu privire la motivul întemeiat pe încălcarea articolului 88 alineatul (3) CE

Argumentele părților

212 Reclamanta arată că decizia atacată este nelegală, în măsura în care Comisia afirmă că Republica Italiană a aplicat măsura în litigiu cu încălcarea articolului 88 alineatul (3) CE, și dispune în consecință ca acest stat să procedeze la recuperarea sumelor deja acordate în aplicarea Legii nr. 80/05.

213 Aceasta arată că măsura în litigiu nu a abrogat Legea nr. 9/91, care a prevăzut o prelungire a tarifului Terni până la 31 decembrie 2007, cu o reducere progresivă a cantităților între 2002 și 2007, ci, de fapt, a „depășit-o", în măsura în care a lăsat nemodificate cantitățile la care aveau dreptul întreprinderile la 31 decembrie 2004,

prelungind aplicarea tarifului menționat în timp, până în 2010. Prin urmare, dacă măsura în litigiu ar fi ilegală, prevederile Legii nr. 9/91 ar continua să se aplice până la ieșirea naturală din vigoare. Or, într-o logică de prudență, Autorità per l'energia elettrica e il gas (Autoritatea pentru Energie Electrică și Gaz, denumită în continuare „AEEG") ar fi adoptat, în 2005 și în 2006, o serie de decizii pentru ca reclamanta și celelalte societăți ex-Terni să perceapă numai cuantumurile din tariful Terni datorate în temeiul Legii nr. 9/91, deja examinată și aprobată de Comisie.

214 Ar rezulta din documentele de plată pe care reclamanta le-a primit de la Casa pentru Reajustare în Sectorul Energiei Electrice, în perioada 2005-2007, că toate plățile în temeiul tarifului Terni ar fi fost efectuate întotdeauna, chiar după intrarea în vigoare a Legii nr. 80/05, fără nicio referire la această dispoziție, ceea ce ar atesta faptul că absența plății către reclamantă a sumelor prevăzute de măsura în litigiu ar rezulta din voința autorităților italiene de a respecta obligația de suspendare prevăzută la articolul 88 alineatul (3) CE. Reclamanta susține că astfel nu a perceput, nici în timpul, nici ulterior procedurii care a condus la adoptarea deciziei atacate, nicio sumă în temeiul componentei tarifare pe care a prelungit-o măsura în litigiu, banii primiți fiind plătiți numai în temeiul Legii nr. 9/91.

215 Reclamanta arată că era cunoscut de către Comisie că sumele primite de reclamantă până în 2007 i-au fost plătite cu titlu de avans din sumele datorate în executarea Legii nr. 9/91, astfel cum ar dovedi considerentele (33)-(35) și (162) ale deciziei atacate. Afirmația Comisiei potrivit căreia această împrejurare nu poate afecta validitatea deciziei atacate și ar privi numai aplicarea acesteia ar fi vădit eronată. Nu s-ar putea nega că, în absența punerii efective în aplicare a măsurii în litigiu în sensul articolului 88 alineatul (3) CE, ar lipsi condițiile esențiale care permit declararea ajutorului drept ilegal și dispunerea recuperării acestuia de către stat.

216 În plus, teza Comisiei, care ar urmări ca încălcarea obligației de suspendare a acordării ajutorului să fie constituită de simpla publicare sau de simpla intrare în vigoare a măsurii în litigiu, nu numai că ar contraveni sensului literal al articolului 88 alineatul (3) CE, ci ar fi contrară rațiunii de a exista și efectului util al acestei interdicții.

217 Prevederile articolului 88 alineatele (2) și (3) CE ar avea ca scop esențial evitarea unei eventuale denaturări a concurenței pe piața internă, din cauza avantajului de care s-ar bucura beneficiarul ajutorului, în detrimentul concurenților săi, în așteptarea deciziei Comisiei privind compatibilitatea acestui ajutor cu piața comună. Obligația de suspendare ar fi destinată să garanteze egalitatea de tratament efectivă între operatori, o întreprindere nefiind avantajată decât în momentul în care statul ar pune în aplicare un ajutor, înainte de verificarea de către Comisie a compatibilității sale cu piața comună. În cazul de față, întrucât reclamanta nu a putut percepe sumele acordate prin măsura în litigiu, ea nu ar fi beneficiat de niciun avantaj asupra concurenților săi și nu s-ar fi produs nicio denaturare a condițiilor de concurență pe piața comună.

218 Comisia arată că reclamanta nu neagă că prelungirea aplicării tarifului Terni prevăzută de măsura în litigiu a intrat în vigoare fără a fi fost în prealabil notificată, contrar cerințelor articolului 88 alineatul (3) CE, și recunoaște chiar că AEEG a adoptat măsuri de aplicare specifice referitoare la elementele compensatorii corespunzătoare tarifului Terni, autorizând plata lor cu condiția ca întreprinderile beneficiare să prezinte o garanție specială. În aceste împrejurări, presupunând chiar că sumele prevăzute de măsura în litigiu n-ar fi fost plătite, în orice caz aceasta nu ar schimba nimic din faptul că măsura respectivă ar fi fost pusă în aplicare cu încălcarea obligației de notificare prealabilă prevăzută la articolul citat anterior.

219 Contrar celor afirmate de reclamantă, această poziție a Comisiei ar fi pe deplin coerentă cu textul și cu logica articolului 88 alineatul (3) CE. Odată intrată în vigoare, o schemă de ajutor precum cea prevăzută de măsura în litigiu nu ar mai putea fi calificată drept simplu „proiect" prin care se urmărește instituirea de ajutoare în sensul articolului menționat. Într-o astfel de situație, ar fi astfel absurd și contrar logicii sistemului de control prealabil al ajutoarelor de stat să se considere că ar putea fi constatată de către Comisie o încălcare a articolului 88 alineatul (3) CE numai după ce a verificat că fiecare beneficiar profită efectiv de avantajele conferite de schema în discuție.

220 Ar rezulta din jurisprudență că faptul că reclamanta nu a perceput sumele prevăzute de măsura în litigiu ar trebui apreciat în cadrul executării deciziei atacate și nu ar putea afecta legalitatea acesteia.

221 Comisia subliniază că în cursul procedurii administrative nu s-a susținut că, în pofida intrării în vigoare a măsurii în litigiu, reclamanta nu beneficiase de avantajele legate de aceasta, ceea ce explică menționarea în decizia atacată a acordării ilegale de ajutoare cu încălcarea articolului 88 alineatul (3) CE și a ordinului de recuperare, odată totuși cu verificarea necesară, în faza de executare a deciziei atacate, a cuantumului efectiv al ajutorului perceput de diferiții beneficiari. Aceasta amintește conținutul unei jurisprudențe constante potrivit căreia nu se poate reproșa Comisiei că nu ar fi ținut seama de eventualele elemente de fapt sau de drept care i-ar fi putut fi prezentate în cursul procedurii administrative, însă nu i-au fost prezentate, întrucât Comisia nu are obligația de a examina din oficiu și prin extrapolare elementele ce i-ar fi putut fi prezentate.

222 În sfârșit, aceasta arată că reclamanta nu a demonstrat în niciun mod că nu a profitat de avantajele conferite de măsura în litigiu și că datele furnizate de autoritățile italiene în urma adoptării deciziei atacate dovedesc, dimpotrivă, că societățile ex-Terni în

ansamblu au beneficiat de prelungirea tarifului Terni obținând restituiri care depășesc cele prevăzute de Legea nr. 9/91.

Aprecierea Tribunalului

223 Rezultă din considerentele (118)-(132) ale deciziei atacate că s-a estimat de către Comisie că măsura în litigiu trebuia considerată drept ajutor nou începând de la 1 ianuarie 2005 și că, întrucât Republica Italiană nu a notificat articolul 11 alineatul 11 din Legea nr. 80/05, acest ajutor era ilegal.

224 După ce a constatat că ajutorul în cauză nu se încadra în niciuna dintre derogările prevăzute la articolul 87 CE și după ce a declarat a doua prelungire a tarifului Terni incompatibilă cu piața comună [considerentul (147) al deciziei atacate], Comisia a arătat că toate sumele de ajutor incompatibil primite de reclamantă, de Cementir și de Nuova Terni Industrie Chimiche în temeiul articolului 11 alineatul 11 din Legea nr. 80/2005 și care acoperă perioada începând cu 1 ianuarie 2005 se vor recupera, cu dobândă [considerentul (160) al deciziei atacate].

225 În considerentele (161) și (162) ale deciziei atacate, Comisia a mai precizat cele ce urmează:

„(161) Ar trebui reamintit, în acest context, că scopul recuperării este restabilirea situației concurențiale a beneficiarului existentă înainte de acordarea ajutorului incompatibil. Pentru a stabili care a fost situația concurențială a

întreprinderilor Terni înainte de introducerea Legii 80/2005, trebuie luată în considerare existența măsurii de ajutor stabilite prin Legea nr. 9/1991, care a fost clarificată în conformitate cu normele privind ajutorul de stat până în 2007.

(162) Prin urmare, Comisia consideră că sumele reziduale de ajutor la care beneficiarii ar fi avut dreptul în temeiul Legii 9/1991 în 2005, 2006 și 2007 dacă Legea nr. 80/2005 nu ar fi fost pusă în aplicare pot fi deduse din sumele care trebuie recuperate, dacă Italia consideră că beneficiarii au dreptul la acestea în condițiile legislației naționale."

226 Reclamanta susține că, în absența punerii în aplicare efective a măsurii în litigiu în sensul articolului 88 alineatul (3) CE, ar lipsi condițiile esențiale care permit declararea ajutorului drept ilegal și dispunerea recuperării acestuia de către stat. Or, reclamanta nu ar fi perceput nicio sumă în temeiul componentei tarifare prelungite prin măsura în litigiu, banii primiți până în 2007 fiind numai cu titlu de avans din cuantumul datorat în executarea Legii nr. 9/91, validată de Comisie. În absența unei încălcări a obligației de notificare prealabilă și a existenței vreunei sume de recuperat, Comisia ar fi încălcat articolul 88 alineatul (3) CE declarând ajutorul ilegal și dispunând, în consecință, recuperarea sa.

227 Această argumentație nu poate fi reținută.

228 Trebuie amintit că, în ceea ce privește ajutoarele noi pe care statele membre ar avea intenția să le instituie, este stabilită o procedură de control prealabil fără de care niciun ajutor nu poate fi considerat legal instituit (Hotărârea Curții din 9 august 1994, Namur-Les assurances du crédit, C-44/93, Rec., p. I-3829, punctul 12, și Hotărârea Curții Comisia/Sytraval și Brink's France, punctul 162 de mai sus, punctul 35).

229 Potrivit articolului 88 alineatul (3) CE și articolelor 2 și 3 din Regulamentul nr. 659/1999, orice proiect de instituire sau de modificare a unui ajutor trebuie notificat Comisiei și nu poate fi pus în aplicare decât după autorizarea acestuia de către Comisie, în mod implicit sau explicit.

230 Statele membre trebuie astfel să respecte două obligații indisociabile, și anume cea de notificare prealabilă a proiectelor de ajutoare și cea de amânare a punerii în aplicare a acestor proiecte până când Comisia se pronunță asupra compatibilității măsurii cu piața comună.

231 Potrivit articolului 1 litera (f) din Regulamentul nr. 659/1999, constituie ajutor ilegal „un ajutor de stat nou, pus în aplicare cu încălcarea condițiilor prevăzute la articolul [88] alineatul (3) din tratat", mai exact acordat fără a fi fost în prealabil notificat Comisiei, sau, atunci când a fost notificat, acordat înainte ca aceasta să se pronunțe în termenul prevăzut.

232 În speță, nu se contestă că a doua prelungire a aplicării tarifului Terni este cuprinsă nu într-un proiect de lege, ci în articolul 11 alineatul 11 din Legea nr. 80/05 și că autoritățile italiene nu au procedat la nicio notificare către Comisie, situație care caracterizează o încălcare a articolului 88 alineatul (3) CE.

233 Susținerea reclamantei privind absența plății vreunei sume în temeiul componentei tarifare prelungite prin măsura în litigiu este, în această privință, lipsită de relevanță.

234 Astfel, rezultă din jurisprudență că un ajutor poate fi considerat acordat chiar în cazul în care cuantumul său nu a fost încă plătit beneficiarului.

235 Astfel, Curtea a statuat că un stat membru nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 88 alineatul (3) CE atunci când nu a notificat măsuri de instituire a unor scheme de ajutor decât după adoptarea lor ca lege (Hotărârea Curții din 27 martie 1984, Comisia/Italia, 169/82, Rec., p. 1603, punctul 11). Întemeindu-se pe modul de redactare a dispoziției menționate, Tribunalul a statuat că măsurile de ajutor trebuie notificate Comisiei atunci când se află încă în stadiul de proiecte, și anume înainte de a fi puse în aplicare și atunci când pot fi încă modificate în funcție de eventuale observații ale Comisiei (Hotărârea Tribunalului din 16 septembrie 1998, Waterleiding Maatschappij/Comisia, T-188/95, Rec., p. II-3713, punctul 118).

236 Această interpretare a articolului 88 alineatul (3) CE este conformă atât literei textului, cât și obiectivelor urmărite de reglementarea din care face parte această dispoziție, și anume asigurarea pentru Comisie a ocaziei de a exercita, în timp util și în interes general, controlul asupra oricărui proiect de instituire sau de modificare a unor ajutoare și de a efectua astfel o examinare preventivă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 14 februarie 1990, Franța/Comisia, punctul 189 de mai sus, punctul 17). Ar fi contrar logicii sistemului de control prealabil al ajutoarelor de stat să se considere că ar putea fi constatată de către Comisie o încălcare a articolului 88 alineatul (3) CE numai după ce a verificat că fiecare beneficiar profită efectiv de avantajele conferite de măsura în cauză.

237 Prin urmare, în mod întemeiat Comisia a calificat măsura în litigiu drept ajutor ilegal.

238 În considerentul (147) al deciziei atacate, Comisia concluzionează de asemenea că a doua prelungire a tarifului Terni este incompatibilă cu piața comună, ajutorul în cauză neputând să se încadreze în niciuna dintre derogările cuprinse la articolul 87 CE.

239 Or, potrivit articolului 14 din Regulamentul nr. 659/1999, „[a]tunci când adoptă decizii negative în cazuri de ajutor ilegal, Comisia decide ca statul membru în cauză să ia toate măsurile necesare pentru recuperarea ajutorului". Acest mod de redactare exprimă caracterul sistematic al recuperării. Din acest motiv, decizia atacată prevede că ajutorul de stat pe care Republica Italiană l-a pus în aplicare în favoarea reclamantei, a Cementir și a Nuova Terni Industrie Chimiche este incompatibil cu piața comună (articolul 1) și că Republica Italiană recuperează de la beneficiari ajutorul menționat (articolul 2).

240 Reclamanta contestă validitatea ordinului de recuperare susținând că sumele primite până în 2007 i-au fost plătite numai cu titlu de avans din cuantumurile datorate în aplicarea Legii nr. 9/91, aspect de care Comisia avea cunoștință, după cum dovedesc considerentele (33)-(35) și (162) ale deciziei atacate.

241 Mai întâi, este important să se sublinieze că demersul constând în informarea Comisiei în cursul procedurii administrative că ajutoarele contestate nu au fost încă plătite beneficiarilor nu garantează că astfel de plăți nu au fost efectuate ulterior, în special între momentul în care a avut loc această informare și cel al notificării deciziei finale. În orice ipoteză, nu se poate reproșa Comisiei că, pentru a asigura o mai mare securitate juridică, a enunțat în mod clar consecințele concrete ale deciziei sale (a se vedea în acest sens Hotărârea Curții din 28 aprilie 1993, Italia/Comisia, C-364/90, Rec., p. I-2097, punctele 48 și 49), ceea ce Comisia a făcut în considerentele (160)-(162) ale deciziei atacate.

242 În continuare, trebuie să se arate că rezultă din decizia atacată că, după inițierea procedurii oficiale de investigare, AEEG, prin Deliberarea 190/06, a condiționat plățile efectuate în condițiile Legii 80/2005 de constituirea de către societățile ex-Terni a unei garanții de acoperire a riscului de recuperare a ajutorului [considerentul (33) al deciziei atacate].

243 În cadrul aceleiași deliberări, AEEG a prevăzut alternativa de a plăti în 2006 ca avans sumele de ajutor care s-ar fi cuvenit până la sfârșitul schemei anterioare (2007) în temeiul Legii nr. 9/1991. Pentru aceste sume, AEEG nu a solicitat garanție. Această opțiune a fost adoptată de societățile ex-Terni și pusă în aplicare de AEEG [considerentul (34) al deciziei atacate].

244 Comisia precizează că, exceptând plățile în avans menționate la punctul precedent, „toate celelalte plăți efectuate către întreprinderi de Cassa Conguaglio [per il settore elettrico (Casa pentru Reajustare în Sectorul Energiei Electrice)] în temeiul Legii nr. 80/2005 sunt acoperite de o garanție" [considerentul (35) al deciziei atacate].

245 Rezultă astfel că s-a considerat de către Comisie, în raport cu elementele de informație pe care le deținea în cursul procedurii administrative, că reclamanta percepuse sume de ajutor atât cu titlu de avans în temeiul Legii nr. 9/91, în 2006, cât și în temeiul Legii nr. 80/05. Aceasta explică faptul că s-a solicitat de către Comisie recuperarea ajutorului deja plătit, precizând că sumele reziduale de ajutor la care beneficiarii ar fi avut dreptul în temeiul Legii nr. 9/91 în 2005, 2006 și 2007 „dacă Legea nr. 80/2005 nu ar fi fost pusă în aplicare" pot fi deduse din sumele care trebuie recuperate [considerentul (162) al deciziei atacate].

246 În înscrisurile sale, Comisia a subliniat faptul că, în cursul procedurii administrative, nici autoritățile italiene, nici reclamanta nu au susținut că, în pofida intrării în vigoare a măsurii în litigiu, societățile ex-Terni nu beneficiaseră de avantajele legate de aceasta. Înscrisurile reclamantei nu cuprind niciun element care să permită contrazicerea acestei declarații a Comisiei.

247 Dimpotrivă, această declarație este susținută de conținutul cererii introductive, în care reclamanta reproșează Comisiei o lipsă de investigare care i-ar fi permis să constate absența vreunei sume de recuperat. Astfel, reclamanta susține că Comisia nu s-a preocupat „să verifice dacă, în mod concret, [Republica Italiană] aplicase în mod concret măsura nouă pentru partea care depășea cuantumurile la care avea dreptul în temeiul Legii nr. 9/91 (eventual cu depunerea unei garanții)”.

248 Trebuie amintită, în acest stadiu, jurisprudența constantă potrivit căreia legalitatea unei decizii în materia ajutoarelor de stat trebuie apreciată în funcție de informațiile de care dispunea Comisia în momentul adoptării deciziei (Hotărârea Curții din 13 iunie 2002, Țările de Jos/Comisia, C-382/99, Rec., p. I-5163, punctul 49, și Hotărârea Curții Spania/Comisia, punctul 57 de mai sus, punctul 31).

249 Or, nu se demonstrează că, la adoptarea deciziei atacate, Comisia ar fi avut cunoștință de faptul că sumele plătite reclamantei prin Casa pentru Reajustare în Sectorul Energiei Electrice fuseseră vărsate numai în aplicarea Legii nr. 9/91.

250 În sfârșit, trebuie arătat că obligația unui stat membru de a calcula cuantumul precis al ajutoarelor care trebuie recuperate, în special atunci când acest calcul depinde de informații care nu au fost comunicate de acesta Comisiei, se înscrie în cadrul mai larg al obligației de cooperare loială care leagă reciproc Comisia și statele membre în punerea în aplicare a normelor tratatului în materia ajutoarelor de stat (Hotărârea Țările de Jos/Comisia, punctul 248 de mai sus, punctul 91). Nu se poate reproșa Comisiei că nu ar fi ținut seama de eventualele elemente de fapt sau de drept care i-ar fi putut fi prezentate în cursul procedurii administrative, însă nu i-au fost prezentate, întrucât Comisia nu are obligația de a examina din oficiu și prin extrapolare care sunt elementele ce i-ar fi putut fi prezentate (Hotărârea Tribunalului din 14 ianuarie 2004, Fleuren Compost/Comisia, T-109/01, Rec., p. II-127, punctul 49).

251 În consecință, presupunând exact faptul susținut de reclamantă și amintit la punctul 249 de mai sus, acesta nu ar putea afecta validitatea deciziei atacate, ci numai modalitățile de recuperare a ajutorului [Hotărârea Tribunalului din 31 mai 2006, Kuwait Petroleum (Nederland)/Comisia, T-354/99, Rec., p. II-1475, punctul 68]. Recuperarea ajutorului trebuie să aibă loc, în principiu, potrivit dispozițiilor relevante din dreptul național, totuși sub rezerva ca aceste dispoziții să fie aplicate astfel încât să nu facă practic imposibilă recuperarea impusă de dreptul comunitar (Hotărârea Curții Tubemeuse, punctul 55 de mai sus, punctul 61, și Hotărârea Curții din 20 septembrie 1990, Comisia/Germania, C-5/89, Rec., p. I-3437, punctul 12) și contenciosul referitor la această aplicare este numai de competența instanței naționale [Hotărârea Kuwait Petroleum (Nederland)/Comisia, citată anterior, punctul 68].

252 Din considerațiile de mai sus rezultă că motivul întemeiat pe încălcarea articolului 88 alineatul (3) CE trebuie respins.

Cu privire la motivul întemeiat pe încălcarea articolului 14 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 659/1999 și a principiului protecției încrederii legitime

Argumentele părților

253 Reclamanta arată că, potrivit articolului 14 alineatul (1) din Regulamentul nr. 659/1999, „Comisia nu solicită recuperarea ajutorului în cazul în care aceasta ar contraveni unui principiu general de drept comunitar". Or, în speță, ordinul de recuperare cuprins în decizia atacată ar constitui o încălcare a principiului protecției încrederii legitime,

care, dacă este interpretat în mod restrictiv în domeniul ajutoarelor de stat, poate fi invocat în condiții sau în împrejurări excepționale de natură să dea naștere încrederii într-o anumită aparență de drept.

254 Comisia nu ar putea deduce dintr-un caz din jurisprudență, care se înscrie într-un context diferit de prezenta cauză, o normă absolută și universală care ar limita protecția încrederii legitime numai la cazurile în care administrația ar da destinatarului „asigurări precise" privind această aparență de drept.

255 Încrederea legitimă a reclamantei în regimul Terni ar fi născută dintr-un ansamblu de acte și de comportamente semnificative din punct de vedere juridic, verificabile și cu sens univoc.

256 Reclamanta amintește că autoritățile italiene au prelungit prima oară aplicarea tarifului Terni prin articolul 20 alineatul (4) din Legea nr. 9/91, din cauza prelungirii paralele a concesiunilor hidroelectrice ale autoproducătorilor care „nu au intrat sub incidența" naționalizării energiei electrice în 1962, iar ulterior au notificat Comisiei legea menționată pentru a fi examinată din perspectiva reglementării în domeniul ajutoarelor de stat.

257 Prin Decizia din 6 august 1991, Comisia ar fi autorizat, în întregime și fără să emită obiecții, Legea nr. 9/91. Această decizie nu cuprindea niciun punct care să califice drept „ajutor compatibil" prelungirea tarifului Terni prevăzută la articolul 20 alineatul (4) din Legea nr. 9/91. Dimpotrivă, Comisia ar declara în această decizie că stabilise să nu ridice obiecții la aplicarea dispozițiilor legii menționate. Comisia nu ar face dovada susținerilor sale potrivit cărora Decizia din 6 august 1991, departe de a

indica faptul că schema prevăzută de Legea nr. 9/91 nu ar avea natura unui ajutor, ar fi declarat-o compatibilă cu piața comună.

258 Reclamanta arată că, după adoptarea Deciziei din 6 august 1991, a avut loc o fază de dialog între autoritățile italiene și Comisie, ca urmare a unei întrebări a acesteia din urmă privind prelungirea tarifului Terni cuprinsă în Legea nr. 9/91, ceea ce se atestă prin scrisoarea din 19 septembrie 1991, adresată de Ministerul Industriei, Comerțului și Artizanatului din Italia către Ministerul Participațiilor de Stat din Italia, și printr-un fax trimis în noiembrie 1991 de Președinția Consiliului către Reprezentanța Permanentă a Republicii Italiene pe lângă Comunitățile Europene. În aceste corespondențe, autoritățile italiene ar contesta faptul că prelungirea tarifului Terni ar putea fi considerată drept ajutor de stat. Or, Comisia nu ar fi formulat nicio obiecție în privința concluziilor autorităților menționate, admițând astfel implicit temeinicia acestora.

259 Acest schimb de corespondență, care este ulterior Deciziei din 6 august 2001, ar contrazice teza Comisiei potrivit căreia această decizie ar privi aprobarea prelungirii aplicării tarifului Terni considerând-o ca ajutor compatibil cu dreptul comunitar. Comisia s-ar limita la negarea posibilității de a găsi conținutul scrisorii și al faxului susmenționate în dosarul procedurii care s-a finalizat cu adoptarea Deciziei din 6 august 1991 și trebuia invitată de Tribunal să depună corespondența adresată Republicii Italiene, aparent în septembrie 1991, în problema prelungirii aplicării tarifului Terni.

260 Reclamanta susține că Decizia din 6 august 1991, schimbul de corespondență care i-a urmat, precum și acordul subsecvent al Comisiei sunt de natură a întemeia o „aparență de drept". Aceasta ar fi determinat nașterea pentru reclamantă a unei încrederi legitime privind menținerea naturii compensatorii a regimului Terni chiar

după redefinirea sa *ex post*, care ar trebui considerată legală. Aceste considerații ar exclude calificarea acestei scheme drept ajutor de stat. Aceste elemente ar permite să se demonstreze existența unor împrejurări excepționale care ar fi determinat reclamanta, la fel ca și pe autoritățile italiene, să conteze pe faptul că natura compensatorie a regimului Terni nu va fi modificată de o prelungire a tarifului Terni, cu respectarea paralelismului, decis inițial, între autoproducătorul virtual și autoproducătorii titulari de concesiuni hidroelectrice.

261 Constatarea Comisiei de la considerentul (123) al deciziei atacate, potrivit căreia măsura în litigiu ar fi modificat metoda de calcul al tarifului Terni, nu ar fi de natură a infirma concluzia evocată la punctul precedent. Potrivit reclamantei, ansamblul elementelor care au făcut să se nască pentru ea o încredere legitimă nu decurge din identitatea între metodele de calcul adoptate pentru a defini acest tarif în 1991 și apoi în 2005, ci din faptul că, în ambele cazuri, despăgubirea acordată Terni (și avânzilor-cauză ai acesteia) a fost redefinită din punct de vedere legal *ex post*, potrivit rațiunii sale originare de a exista, și că, în ambele cazuri, redefinirea *ex post* a acestei măsuri compensatorii nu putea, prin ea însăși, să determine calificarea acestei măsuri drept ajutor. Comisia ar omite să ia în considerare faptul că această metodă de revizuire ar fi mai puțin favorabilă întreprinderilor beneficiare, decât în temeiul Decretului nr. 1165/63 și ar avea ca singur scop repercutarea, într-o anumită limită, a variațiilor prețului energiei electrice înregistrate pe piețe, ceea ce ar fi fost vădit imposibil în 1963.

262 Reclamanta subliniază că, fiind de bună-credință, s-a întemeiat pe acordul pe care Comisia l-a dat în final privind natura compensatorie a prelungirii decise în 1991 pentru angajarea a importante investiții în sectorul siderurgic, pe baza unui protocol de acord cu autoritățile italiene a căror prelungire a măsurii compensatorii constituia principalul angajament ca răspuns la importantele decizii adoptate în materie de investiții și de ocupare a forței de muncă.

263 În sfârșit, aceasta pretinde că eventuala recuperare a tarifului preferențial ar fi de asemenea contrară adagiului *non venire contra factum proprium*, care ar interzice Comisiei să adopte comportamente contradictorii în esență cu privire la aceeași problemă, în special atunci când aceste comportamente au determinat nașterea pentru destinatari a convingerii existenței unei anumite situații juridice. Acest aspect al protecției încrederii legitime ar interzice Comisiei revenirea, în speță, asupra aprecierii privind natura de despăgubire a tarifului preferențial.

264 Comisia susține că jurisprudența a afirmat în mod clar și constant că principiul protecției încrederii legitime nu poate fi invocat decât în prezența unor „asigurări precise" furnizate de administrație și nu, ca în speță, a unor vagi împrejurări care ar putea da naștere unei „aparențe juridice" neexplicate mai mult.

265 Reclamanta nu își poate întemeia motivul pe un simplu schimb de corespondență între diferitele administrații italiene. Ar fi evident că, presupunând chiar că au avut loc efectiv contacte între Comisie și autoritățile italiene, nu ar fi totuși posibil să se considere că au putut genera aparența juridică invocată de reclamantă fără a cunoaște conținutul eventualelor comunicări provenite de la Comisie, despre care nu există niciun indiciu.

266 Ar părea să rezulte din scrisoarea in 19 septembrie 1991, menționată de reclamantă, că ar fi fost solicitate de către Comisie autorităților italiene informații privind prelungirea tarifelor Terni prin Legea nr. 9/91. Acest element, departe de a confirma teoriei reclamantei, ar părea, dimpotrivă, să indice că, în Decizia din 6 august 1991, Comisia nu ar fi luat poziție în mod special privind prelungirea aplicării tarifului Terni, cerea de explicații neavând, altfel, sens.

267 În orice ipoteză, niciun element referitor la Decizia din 6 august 1991 nu ar putea determina autoritățile italiene sau societățile ex-Terni să creadă că prelungirea tarifului Terni nu era considerată de către Comisie un ajutor de stat. Comisia adaugă că măsura în litigiu nu numai că a extins durata tarifului preferențial, dar a și modificat complet metoda prevăzută pentru calcularea acestui tarif, și deduce de aici că societățile ex-Terni nu puteau, prin urmare, să considere, chiar în lumina acestei importante modificări, că măsura în litigiu era acoperită indirect de Decizia din 6 august 1991, care făcea referire la Legea nr. 9/91.

Aprecierea Tribunalului

268 Trebuie amintit că măsura în litigiu a fost instituită fără notificare prealabilă, cu încălcarea articolului 88 alineatul (3) CE.

269 Or, având în vedere caracterul imperativ al controlului ajutoarelor de stat realizat de Comisie în temeiul articolului 88 CE, întreprinderile care beneficiază de un ajutor nu pot avea, în principiu, încredere legitimă în legalitatea ajutorului decât dacă acesta a fost acordat cu respectarea procedurii prevăzute la articolul menționat. Astfel, ar trebui ca un operator economic diligent să fie, în mod normal, în măsură să se asigure că această procedură a fost respectată (Hotărârea Curții Comisia/Germania, punctul 251 de mai sus, punctul 14, și Hotărârea Curții din 14 ianuarie 1997, Spania/Comisia, C-169/95, Rec., p. I-135, punctul 51; Hotărârea Tribunalului din 6 martie 2002, Diputación Foral de Álava și alții/Comisia, T-127/99, T-129/99 și T-148/99, Rec., p. II-1275, punctul 235).

270 În special, atunci când un ajutor este pus în aplicare fără notificarea prealabilă a Comisiei, astfel încât este ilegal potrivit articolului 88 alineatul (3)CE, beneficiarul ajutorului nu poate avea, în acel moment, o încredere legitimă în legalitatea acordării acestuia (Hotărârea Curții din 11 noiembrie 2004, Demesa și Territorio Histórico de Álava/Comisia, C-183/02 P și C-187/02 P, Rec., p. I-10609, punctul 45).

271 Cu toate acestea, jurisprudența nu exclude posibilitatea beneficiarilor unui ajutor ilegal de a invoca circumstanțe excepționale, care au putut determina în mod legitim încrederea lor în caracterul legal al acestui ajutor, pentru a se opune rambursării sale (Hotărârea Curții din 10 iunie 1993, Comisia/Grecia, C-183/91, Rec., p. I-3131, punctul 18, și Hotărârea Curții Demesa și Territorio Histórico de Álava/Comisia, punctul 270 de mai sus, punctul 51; Hotărârea Tribunalului din 15 septembrie 1998, BFM și EFIM/Comisia, T-126/96 și T-127/96, Rec., p. II-3437, punctul 69).

272 Este important să se precizeze că beneficiarii unui ajutor ilegal pot invoca astfel de împrejurări, astfel cum rezultă din Hotărârea Curții din 24 noiembrie 1987, RSV/Comisia (223/85, Rec., p. 4617, punctul 17).

273 În această hotărâre, Curtea a apreciat că o întârziere a Comisiei în a decide că un ajutor este ilegal și că acesta trebuie desființat și recuperat de un stat membru poate, în anumite circumstanțe, să determine o încredere legitimă a beneficiarilor ajutorului menționat, de natură să împiedice Comisia să solicite statului membru respectiv să dispună restituirea acestui ajutor.

274 Rezultă de aici că existența unor împrejurări excepționale poate justifica anularea deciziei Comisiei dacă aceasta omite să le ia în considerare și dacă beneficiarul ajutorului poate invoca argumentul încrederii legitime în fața instanței comunitare.

275 Trebuie de asemenea și în special să se arate că adoptarea Regulamentului nr. 659/1999 a creat o situație nouă în privința recuperării ajutoarelor incompatibile, din care trebuie deduse toate consecințele juridice. Articolul 14 alineatul (1) din regulamentul menționat confirmă caracterul sistematic al recuperării (prima teză), prevăzând o excepție (a doua teză), atunci când recuperarea contravine unui principiu general al dreptului Uniunii.

276 Prin urmare, există o prevedere de drept derivat de care Comisia trebuie să țină cont la adoptarea deciziilor sale și care poate să o conducă la renunțarea, dacă este cazul, la a solicita recuperarea ajutoarelor incompatibile. Este incontestabil că încălcarea unei astfel de prevederi poate fi invocată în susținerea anulării părții din decizie care impune restituirea.

277 Aceasta este situația în speță, în sensul că, în considerentele (149)-(159) ale deciziei atacate, Comisia a verificat existența unor împrejurări excepționale susceptibile să fi dat naștere pentru societățile ex-Terni unei încrederi legitime privind legalitatea măsurii contestate și să fi concluzionat în sens negativ, ceea ce contestă reclamanta invocând în special o încălcare a articolului 14 din Regulamentul nr. 659/1999 și a principiului protecției încrederii legitime.

278 În privința temeiniciei motivului menționat, argumentația reclamantei nu demonstrează existența unor împrejurări excepționale de natură a da naștere unei încrederi legitime în caracterul legal al ajutorului în cauză sau, după cum pretinde reclamanta, în faptul că măsura în litigiu nu constituia un ajutor de stat.

279 Astfel, nu se contestă că Decizia din 6 august 1991 de a nu ridica obiecții corespunde, potrivit definiției de la articolul 4 alineatul (3) din Regulamentul nr. 659/1999, situației în care Comisia constată, după o examinare preliminară, că măsura notificată, în

măsura în care intră în domeniul de aplicare al articolului 87 alineatul (1) CE, nu dă naștere unor îndoieli privind compatibilitatea sa cu piața comună și decide, în consecință, că această măsură este compatibilă cu piața menționată. Modul de redactare a deciziei menționate susține declarația Comisiei potrivit căreia măsura de prelungire a tarifului Terni cuprinsă în Legea nr. 9/91 a fost calificată în decizie drept ajutor compatibil (a se vedea punctul 113 de mai sus).

280 Faptul că rezultă din scrisoarea din 19 septembrie 1991, adresată de Ministerul Industriei, Comerțului și Artizanatului din Italia către Ministerul Participațiilor de Stat din Italia, că, după adoptarea Deciziei din 6 august 1991, Comisia a solicitat informații autorităților italiene cu privire la prelungirea aplicării tarifului Terni prevăzută prin Legea nr. 9/91 nu este de natură a infirma această concluzie.

281 Acest fapt tinde mai degrabă să demonstreze, după cum arată Comisia în considerentele (134) și (135) ale deciziei atacate, că documentele pe baza cărora a adoptat Decizia din 6 august 1991 nu conțineau decât o scurtă descriere și analiză a articolelor din Legea nr. 9/1991 cu relevanță pentru ajutoarele de stat și că articolul 20 alineatul (4) din lege, care prelungea tariful Terni, nu era evocat, ceea ce nu permite să se determine cu certitudine dacă tariful Terni a fost examinat și dacă intenția era să fie autorizat.

282 Rămâne doar faptul că simpla solicitare de informații a Comisiei și tăcerea observată de aceasta în urma răspunsului autorităților italiene, presupunând-o efectiv transmisă și primită de Comisie, nu pot întemeia o încredere legitimă a reclamantei.

283 Comportamentul Comisiei din luna august până în luna noiembrie 1991 putea, cel mult, să creeze impresia unei anumite confuzii și să dea naștere unor întrebări în acest sens reclamantei. Or, simplul fapt că această calificare drept ajutor de stat a măsurii de prelungire a tarifului Terni prin Legea nr. 9/91 ar fi putut apărea îndoielnică pentru beneficiar este, evident, insuficient pentru a justifica vreo încredere legitimă din partea sa în legalitatea ajutorului sau în faptul că măsura în litigiu nu constituia un ajutor de stat (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 29 septembrie 2000, CETM/Comisia, T-55/99, Rec., p. II-3207, punctul 128).

284 În sfârșit, după cum arată Comisia în considerentul (154) al deciziei atacate, Decizia din 6 august 1991 acoperă doar măsura stabilită prin Legea nr. 9/91, astfel încât aprobarea măsurii nu poate da naștere unei încrederi legitime cu privire la legalitatea sau compatibilitatea noii măsuri de ajutor introduse de Legea nr. 80/05 sau la faptul că prelungirea aplicării tarifului Terni cuprinsă în aceasta nu constituie un ajutor.

285 În această privință, trebuie amintit că Legea nr. 9/91 cuprindea un dublu obiect, și anume cel al prelungirii concomitente a duratei tarifului Terni și a concesiunilor hidroelectrice ale autoproducătorilor până în 2001, dar și cel al dispariției tarifului menționat la finalul anului 2007.

286 Nu se contestă că măsura în litigiu a pus capăt, pe de o parte, procesului de dispariție progresivă a tarifului Terni prevăzând aplicarea acestuia cel puțin până în 2010 și, pe de altă parte, a modificat complet metoda prevăzută pentru calcularea acestui tarif, astfel cum rezultă din considerentele (123) și (124) ale deciziei atacate.

287 În acest context, Comisia a calificat ajutorul în litigiu drept ajutor nou, calificare pe care reclamanta nu o contestă. Această măsură ar fi trebuit notificată Comisiei, conform articolului 88 alineatul (3) CE, ceea ce nu este cazul în speță.

288 Rezultă că reclamanta nu putea deduce din Decizia din 6 august 1991 și din comportamentul ulterior al Comisiei că noua măsură de prelungire introdusă prin Legea nr. 80/05 nu putea fi calificată drept ajutor de stat în sensul articolului 87 CE.

289 În aceste împrejurări, trebuie respins motivul întemeiat pe încălcarea articolului 14 alineatul (1) din Regulamentul nr. 659/1999 și a principiului protecției încrederii legitime.

290 Rezultă din ansamblul considerațiilor care precedă, fără a fi nevoie să se dispună măsurile de organizare a procedurii solicitate, că acțiunea trebuie respinsă în întregime.

Cu privire la cheltuielile de judecată

291 Potrivit articolului 87 alineatul (2) din Regulamentul de procedură, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată. Întrucât reclamanta a căzut în pretenții, se impune obligarea acesteia la plata cheltuielilor de judecată, conform concluziilor Comisiei.

Pentru aceste motive,

TRIBUNALUL (Camera a cincea)

declară și hotărăște:

1) Respinge acțiunea.

2) Obligă ThyssenKrupp Acciai Speciali Terni SpA la plata cheltuielilor de judecată.

Vilaras Prek Ciucă

Pronunțată astfel în ședință publică la Luxemburg, la 1 iulie 2010.

Semnături

Cuprins

Situația de fapt ..... II - 3237

Procedura și concluziile părților ..... II - 3243

În drept ..... II - 3245

Cu privire la motivul întemeiat pe încălcarea articolului 87 alineatul (1) CE ..... II - 3246

Argumentele părților ..... II - 3246

Aprecierea Tribunalului ..... II - 3255

Cu privire la motivul întemeiat pe încălcarea formelor substanțiale și pe încălcarea articolelor 87 CE și 88 CE din cauza unei erori vădite de apreciere a studiului economic depus de autoritățile italiene ..... II - 3279

Cu privire la încălcarea formelor substanțiale ..... II - 3279

— Argumentele părților ..... II - 3279

— Aprecierea Tribunalului ..... II - 3283

Cu privire la eroarea vădită de apreciere a studiului economic depus de autoritățile italiene ..... II - 3294

— Argumentele părților ..... II - 3294

— Aprecierea Tribunalului ..... II - 3297

Cu privire la motivul întemeiat pe încălcarea articolului 88 alineatul (3) CE ..... II - 3298

Argumentele părților ..... II - 3298

Aprecierea Tribunalului ..... II - 3302

Cu privire la motivul întemeiat pe încălcarea articolului 14 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 659/1999 și a principiului protecției încrederii legitime ..... II - 3309

Argumentele părților ..... II - 3309

Aprecierea Tribunalului ..... II - 3314

Cu privire la cheltuielile de judecată ..... II - 3319